

تحصیل کرده اند بلکه بعضی شاگردان آن فارغ التحصیل شده اند او را بینه ندیده بگویم بواسطه عدم اسباب آن و نداشتن معلم صحیح رفته رفته خودش بسته شد و نیت داشتیم که برای چه وجهی چه بوده است در اینک باید در اینجا مدرسه فلاحت باشد شبهه نیست و خیلی لازم است بلکه شاگردان فارغ التحصیل آنها را هم باید بکار وادارند و اینکه گفته شد در آن مدرسه درس فرانسوی و غیره تدریس میشود و باید گفته شود بجهت این است که ما یک مدرسه مقدماتی صحیح نداریم که مقدمات در آنجا تدریس شود و حالاً هم ممکن است که دیگر در آن مدرسه دروس مقدماتی تدریس نشود ولی مدرسه فلاحت خیلی لازم است و این مدرسه را نباید بست.

صدرالعلماء نظری - مدرسه فلاحت در تمام ولایات این مملکت باید باشد که از برای کسانی که این علم را اهمیت میدهند در آنجا تحصیل نمایند چیزی که اینجا موضوع مذاکره بود آن است که گفته شد (مسئو داشر) معلم کثرت را سرآمده نباید کثرت او را تجدید کرد و معلمی او تصویب نشد اما اینکه مدرسه فلاحت موقوف شود همچو چیزی را کسی نگفت و وجود این مدرسه در این مملکت لازم است.

آقا شیخ محمدعلی - علم فلاحت از علوم عالی است و علوم عالی هم مقدمات شیمی و هندسه و غیره لازم دارد تا تکمیل شود و چنانچه گفته شد نباید مدرسه فلاحت بسته شود بجهت آنکه در این مدت مابقی خرج شده و اطفال وطن هم عمری صرف نموده چیزی که هست تاکنون امتحانی از آنها نشده است و باید قانوناً در تحت مراقبت وزارت علوم باشد اما در تحت ریاست وزارت تجارت و تربیات آنرا نباید فراهم آورد و فعلاً نمیتوان جزء مدرسه دارالفنون قرارداد زیرا که ما وزارت علوم صحیح نداریم بلکه وزارت علوم فقط متولبی یک مدرسه است و همین جهت مدرسه نظامی و مدرسه دارالفنون معطل و تاکنون پروگرامی بجهت این مدارس ابتدائی معین نشده در این صورت چطور می شود یک مدرسه که شاگردان آن ده سال تحصیل کرده اند و بعضی هم یک اندازه بعد کمال رسیدند حالا داخل میشوند در یک مدرسه که هنوز پروگرام آن معلوم نیست و بعقیده بنده لازم است که این مدرسه فلاحت باشد.

اسدالله میرزا - این لایحه که انجمن ما نوشته اند در باب مدرسه فلاحت بسیار صحیح است و باید در تحت اداره وزارت تجارت باشد با مراقبت وزارت علوم و بنده تصویب نمیکنم که جزو مدرسه دارالفنون بشود بلکه مدرسه فلاحت باید باشد و چطور که نوشته اند موجب ازدیاد ثروت و ترقی مملکت است و چیزی که برای پیشرفت این مدرسه بنظر بنده رسیده این است که یک انجمن نیررسی فلاحتی تشکیل شود بطوریکه حالا هم هست از ملاکین محترم و در پیشرفت مقاصد آنها مساعدت نمایند اما در باب مدرسه فلاحت آن روز که مذاکره شد گفته نشد که بسته شود و حرف در سر داش بود که او نباشد و اینکه گفته شد او نباشد یا اینکه این مدرسه نقل در مدرسه دارالفنون بشود لازمه اش این نیست که مدرسه فلاحت بسته شود پس نتیجه رأی بنده آن است که مدرسه فلاحت بسته نشود چیزی که هست مسیو داشر رفته و حالا آن مدرسه

معلم ندارد این است که معتدل مانده پس خوب بود که وزیر تجارت با وزیر امور خارجه در این باب گفتگو کرده و معلمی حاضر میکردند که این مدرسه معتدل نمیشد بلی چیزی که ماها عادت کرده ایم اینست که یکدفعه اسم را بخراب میکنیم ولی دیگر در صدد آبادی آن بر نمی آیم.

سیدالحکماء - جواب این لایحه را باید بانجمن مایه نویسند که مجلس مقدس تصویب نکرده است که مدرسه فلاحت بر هم بیفتد بلکه باید در تحت نظر وزیر تجارت بوده و وزیر علوم هم باید نظارت داشته باشد و اما اینکه گفته شد که شاگردان آنجا تحصیل نکرده اند چند نفر شاگرد صاحب دیپلم این مدرسه دارد و اینکه گفته اند در تمام ولایات مدرسه فلاحت باشد باید در اینجا تحصیل بکنند و بعد از این مدرسه شبانتهی سایر بلاد مشعب شود

مخیرالملک - چهل و دو سال در خانه نشستم و حرف حسابی خود را نتوانستم ابراز دارم برای اینکه از ترس مستبدین جرئت نبود در صورتی که خرج خانه آنها پنجاه هزار تومان بود سی هزار تومان مخارج مدرسه دارالفنون را نمی دادند بنده که اینجا نشستم نمی ترسم که حرف حق خود را بزنم و هر کس که برترد نباید در اینجا بنشیند باید از اینجا بر خیزد برود عقب کارش و حاکمان دیگر بیایند از برای ملت کار بکنند بنده بودم که گفتم این مدرسه فلاحت باین نحو فایده ندارد و وزیر تجارت گفت که مسیو داشر اضافه مواجب میخواست بنده گفتم که اگر علاوه هم باو داده شود باز هم این مدرسه امروزه برای ما فایده ندارد و اگر بخواهید مدرسه فلاحت داشته باشید سی هزار تومان خرج دارد و اینکه وزیر تجارت گفتند که بیست هزار تومان خرج دارد حرف صحیح بود اما در جاهای دیگر مدرسه فلاحت با وزیر تجارت است ما نباید بخارجه ناسی و تقلید کنیم بوجوب قانون اساسی شما که بانک مسامحه در یک ماده آن ملت نهایت فشار را میاورد و نباید بوجوب آن رفتار کرد بر حسب همان قانون اساسی تمام مخارج معارف و تربیات مدارس باید بصوبه نظارت وزارت علوم باشد چنانچه در ابتدای مشروطیت که وزیر علوم جناب علامه الملک بودند مدرسه فلاحت هم در تحت نظارت ایشان بود بعد که وزارت تجارت بوزیر همایون تفریش شد ایشان بخواه خودشان مدرسه فلاحت را جزو اداره خودشان قرار دادند حالاً ما با این حکمی بودجه نمیتوانیم مدرسه فلاحتی مثل مدارس سایر ممالک متدنه تشکیل بدهیم اگر می خواهیم علم شیمی در آنجا تدریس شود یک معلم مخصوص میخوانیم همچنین فیزیک و غیره که هر کدام معلم مخصوصی لازم دارد که مواجب های گزاف باید به آنها داده شود و امروز برای ما امکان ندارد مگر اینکه چون در مدرسه دارالفنون این معلمین را داریم در آنجا نمیتوانند دروس مشترک را بخواهند و الا اگر بخواهید شما مدرسه فلاحت صحیح داشته باشید باید مدارس عالی متدنه داشته باشید و معلمهای زیاد بیارید اگر میتوانید بکنید و علاوه اگر هم می خواهید مدرسه فلاحتی داشته باشید از وزیر علوم و وزیر تجارت بخواهید که آنها هر طوری که صلاح میدانند از اینکه یک مدرسه علیحده باشد و پدر جزو مدرسه دارالفنون و البته باید علم فلاحت در اینجا تحصیل شود خیلی هم برای ما اهمیت دارد اما

باید راه او را پیدا بکنیم و راهش هم همین است که از وزرا بخواهیم و آنها ملاحظاتی را کرده هر طوری که صلاح دیدند وزیر علوم با وزیر تجارت پیشنهاد بکنند و الا از اینکه یک لایحه بیاید در مجلس است و او را مطرح مژدا کرده هر کس اظهار رأی نماید این تکلیف مجلس و وکیل نیست.

وکیل الرعا - میخوانم بدانم آن وزیری که در مجلس مذاکره کرده است که مدرسه بسته شود کی است خوب است حاضر باشد و توضیحات بدهد در صورتیکه چنین رأی مجلس ابدأ نماند بلی فقط چیزی که مانع کار دیدند وجود (مسئو داشر) بود و بنا بود که او برود و معلم دیگر بیارند خوب است وزیر را بخواهند توضیح بدهد.

حاجی سید عبدالرحمن شهشالی - آرزوی که در باب مدرسه فلاحت مذاکره شد اید آدر متروک شدن آن مدرسه مذاکره نشد در اینکه ما یک مدرسه فلاحتی لازم داریم و آن هم یک مقدماتی لازم دارد مثل هندسه و غیره بطوری که گفته شد حرفی نیست و امروز اگر یک معلم کاملی در این علم بیارند و در پیش او هندسه خوانده شود البته فایده نخواهد بخشید پس اشخاصی که در این علم تحصیل کرده و بعضی جاهای مستخدم شده اند این را باید جمع کرد و در باب زیر دستان خود تکلیفی معین نمایند وقتی که تحصیل آنها کامل شد آن وقت یک معلمی از خارج بیارند که تحصیلات آن ها کامل تر شود.

آقامیرزا مهرتقی قلیخان - آن روز در مجلس در باب مدرسه فلاحت لایحه کمیسیون مطالب پیشنهاد شده بود مذاکره شد دوستانه بود یکی تجدید کثرت مسیو داشر با اضافه مواجب و یکی هم مخارج اساسی مدرسه کمیسیون مالی تجدید کثرت را تصویب کرده بود بدون اضافه مواجب و مجلس تجدید کثرت را بهیچوجه تصویب نکرد این بود که داشر رفت و حالا هم مدرسه دایر است اما معلم کاملی ندارد و اینکه گفته شد که شاگردان فارغ التحصیل این مدرسه را معلم نباید و تدریس کنند این مسئله برای طهران تمام نیست ولی در سایر ولایات ممکن است که اینجا تعلیم کنند و در خصوص مدرسه هم بوجوب روزنامه مجلس ابدأ مجلس تصویب نکرده است که مدرسه بسته شود و مسلم است مدرسه فلاحت لازم است ولی اساس آنرا باید تکمیل کرد و بوجوب قانون اساسی باید در تحت نظارت وزیر علوم باشد در اداره و وزیر تجارت و فلاحت مثل اینکه مدرسه نظامی هم همین نحو باید در اداره وزیر جنگ باشد و در تحت نظارت وزارت علوم پس باید نواصی این را تکمیل کرد و رأی بنده هم ایست که مکان آن را هم تغییر بدهند زیرا که سالها زحمت کشیده شده و این مکان دایر شده و شاگردان هم در آنجا غالباً مشغول عملیات و امتحانات هستند و مثل اطفال زار همین در آفتاب مشغول کار هستند و ممکن است که این شاگردان را با اطراف بفرستند که مشغول تدریس شوند.

آقامیرزا سیدحسن - این لایحه با مذاکرات آن روز منافات دارد آن روز کسی نگفت مدرسه نباشد کثرت مسیو داشر را بخواهند تجدید نمایند مجلس تصویب نکرد و گفتند شاگردا درست تحصیل نکرده اند و باید تاکنون بهتر تحصیل کرده

باشند و مدرسه هم باید در تحت نظارت وزیر علوم باشد نه وزیر تجارت و باید پروگرام صحیح در این باب از وزیر علوم خواست که صحیحاً شاگردان در مدرسه مشغول تحصیل باشند.

وکیل التجار - مذاکرات خیلی خارج است و من تمجیب می کنم در صورتی که در قانون اساسی نوشته شده علوم مدارس در تحت ریاست عالیه وزیر علوم است چه دلیل دارد که یک مدرسه را استثنا نمایند اما اگر وزیر تجارت یا وزیر دیگری معاونت نمایند و چیزی بنظرشان برسد پیشنهاد نمایند کسی نتواند گفت چرا و اینکه در تحت نظارت وزیر علوم یا وزیر تجارت باشد دلیل نمیشود که مدرسه نباشد و در باب مسیو داشر هم بوجوب کثرتی که باو شده بود برای عملی او را باورده بوده اند این اندازه هم که او تدریس کرده ما باید منتون باشیم حالا باید این مسئله را معین کرد که آیا مدرسه فلاحت میخوانیم یا خیر و عقیده بنده این است که باید مطلب را معین کرد از وزیر علوم و تجارت خواست و بیش از این صحبت در این باب زیاده است.

دکتر ولی الله خان - قریب نسیاست است که ما مذاکره میکنیم برای موضوعی که نتیجه ندارد تا نظامنامه داخلی ما اجرا نشود ما از نطق های خودمان نتیجه نخواهیم گرفت بعقیده بنده این لایحه نباید در مجلس قرائت شود یا مقصود از این لایحه چه بوده آیا مجلس رأی داده است که مدرسه نباشد که چنین نبوده فقط گفته شد که داشر نباید پس جواب این لایحه راهبیت رئیس کمیسیونی بدهد که مجلس ابدأ تصویب نکرده مدرسه بسته شود و این یک خلاف قانونی است امروز شد این که در باب مدرسه مطلب دیگری هم فارم عمومی عرض میکنم ثروت تمام ممالک از سه سرچشمه است صناعت و تجارت و زراعت اما صناعت و تجارت که مازد مملکت هیچ نداریم و وقتیکه نظر بختاریت این مملکت بنمایم می بینیم که تجارت ما فاقده است فروش خارجه هستند پس ما فقط یک فلاحت داریم و خود را از این راه زیاد کنیم زیرا که نه قسمت و نیم از ده قسمت مردم ایران زارع هستند و در واقع تمام از دست رنج اینها راحت هستند پس باید این طایفه را مشوق شد نه اینکه تنها یک مدرسه بلکه باید مدرسه های زیاد در تمام جاهای دایر کنیم تا از این سرچشمه قوی فایده ببریم اما در باب مدرسه مذاکره میشود که در تحت نظارت وزیر علوم یا وزیر تجارت باشد باید حرفهای ما مبتنی بر یک قانونی باشد بوجوب قانون اساسی که نوشته شده تمام مدارس در تحت ریاست عالیه وزیر علوم باید باشد مراد از این عبارت عالیه آن است که مثلاً در مدرسه فلاحت باید بوزیر تجارت دخل و تصرف نماید اما بر ریاست وزیر علوم و همین طور در مدرسه نظامی وزیر جنگ باید دخل و تصرف بنمایند بر ریاست وزیر علوم و هكذا سایر مدارس و این که گفته شد دروس مشترک در یکجا تدریس شود بنده عرض میکنم که مثلاً هندسه که برای فلاحت باید درس بسنند باهندسه که برای معادن درس میدهند بکلی منافات دارد و همینطور شیمی و غیره پس باید ما از همه جهت اسباب دایر شدن این مدرسه را فراهم آوریم با خواستن معلمهای زیاد تا بتوانیم از این سرچشمه فایده ببریم.

اسدالله میرزا - فقط عرضی که میخواستیم بنمایم این بود که آقای دکتر ولی الله خان فرمودند که این لایحه باید در مجلس قرائت نشود و هیئت رئیسه باید جواب داده باشند که مجلس بسته شدن مدرسه را تصویب نکرده از این حیث صحیح است لکن از حیث اینکه این مدرسه را جمع فلاحت است و اهمیت دارد ضرر ندارد که در مجلس قرائت و مطرح شود همان طوری که عرض کردم یا باید مدرسه در تحت نظارت انجمن فلاحتی باشد یا در تحت نظارت وزیر تجارت یکی از اینها را تصویب نمایند و اینکه گفته شد راه آهن مقدم است صحیح است ولی لازم نمایم راه آهن که نداریم مدرسه فلاحت هم نداشته باشیم پس بالاخره عرض میکنم که این وجود ناقص بهتر از عدم است.

مخیرالملک - تمام این مذاکرات که میشود از روی کتاب است ولی بنده بمناسبت حال مملکت عرض بنمایم و اینجا چنین اظهار میدارند که من گفتم مملکت فلاحت لازم ندارد و حال آنکه بنده که نگفتم هیچ دیوانه هم این حرفها نخواهد زد من میگویم مملکتی که امروز صنعت کرور قرض دارد و وزیر مالی در اکثر مخارج معطل است ما نمیتوانیم برای خاطر یک نفر مدرسه دایر کنیم و شما تازه آهن نداشته باشید ترقی فلاحت شما فایده ندارد چنانچه امروز وزیر مالی شما میخواهد

آقا سید محمدعلی - در لزوم وجود مدرسه فلاحت آنچه لازم بود گفته شد ولی در چند ماه قبل یک نفر مدعی بود و لایحه هم داده بود که من این مدرسه فلاحت را قبول میکنم که اداره بنمایم و از میثقی هم که داده میشود سالی سه چهار هزار فرانک آنرا اسباب لوازم عملیات برای مدرسه میخرم و مشغول تدریس میشوم و در هر شش ماهه نفر شاگرد فارغ التحصیل بوجوب امتحان تحویل می دهم خیلی عجب است از این که این لایحه در مجلس قرائت و در این باب گفتگو نشد در صورتی که ما از خودمان اشخاص عالم داشته باشیم چرا باید محتاج بخارجه باشیم عقیده بنده این است همین شخص مدعی را با اشخاصی که تحصیل کرده اند و فارغ التحصیل شده اند در مدرسه مشغول تدریس شوند

آقا شیخ محمدعلی - اولاً بنده متعلقی که میکنم از کسی ترس ندارم و عقیده خود را اظهار می نمایم و اینکه گفته میشود مدارس در تحت نظارت وزیر علوم است این طور نیست در قانون اساسی نوشته شده در تحت ریاست عالیه و مراقبت وزیر علوم است علاوه این دارالفنون آن دارالفنون نیست که این مدرسه بتواند جزو او بشود مدرسه که پروگرام صحیح ندارد چطور میتواند مدرسه عالی دیگری را جزو او کرد و اینکه شاگردان هر مدرسه پس از تحصیل رفته اند در بعضی ادارات مشغول خدمت شده اند برای این است که آن دوره دوره استبداد بود و فکر علم معلوم نبود و باین جهت نمیشود یک مدرسه فلاحتی را که ده سال قریب صد هزار تومان خرج آن شده و قسری شاگردان آنجا تحصیل کرده اند بهمزد و اما اینکه گفته میشود فلاحت راه آهن میخواند در این خصوص دور لازم می آید زیرا که راه آهن بول میخواند و بسول فلاحت لازم دارد و فلاحت علم پس لازم است که مدرسه فلاحت را وسعت بدیم تا بتوانیم صاحب همه نوع ثروت بشویم.

اسدالله میرزا - فقط عرضی که میخواستیم بنمایم این بود که آقای دکتر ولی الله خان فرمودند که این لایحه باید در مجلس قرائت نشود و هیئت رئیسه باید جواب داده باشند که مجلس بسته شدن مدرسه را تصویب نکرده از این حیث صحیح است لکن از حیث اینکه این مدرسه را جمع فلاحت است و اهمیت دارد ضرر ندارد که در مجلس قرائت و مطرح شود همان طوری که عرض کردم یا باید مدرسه در تحت نظارت انجمن فلاحتی باشد یا در تحت نظارت وزیر تجارت یکی از اینها را تصویب نمایند و اینکه گفته شد راه آهن مقدم است صحیح است ولی لازم نمایم راه آهن که نداریم مدرسه فلاحت هم نداشته باشیم پس بالاخره عرض میکنم که این وجود ناقص بهتر از عدم است.

مخیرالملک - تمام این مذاکرات که میشود از روی کتاب است ولی بنده بمناسبت حال مملکت عرض بنمایم و اینجا چنین اظهار میدارند که من گفتم مملکت فلاحت لازم ندارد و حال آنکه بنده که نگفتم هیچ دیوانه هم این حرفها نخواهد زد من میگویم مملکتی که امروز صنعت کرور قرض دارد و وزیر مالی در اکثر مخارج معطل است ما نمیتوانیم برای خاطر یک نفر مدرسه دایر کنیم و شما تازه آهن نداشته باشید ترقی فلاحت شما فایده ندارد چنانچه امروز وزیر مالی شما میخواهد

آقا سید محمدعلی - در لزوم وجود مدرسه فلاحت آنچه لازم بود گفته شد ولی در چند ماه قبل یک نفر مدعی بود و لایحه هم داده بود که من این مدرسه فلاحت را قبول میکنم که اداره بنمایم و از میثقی هم که داده میشود سالی سه چهار هزار فرانک آنرا اسباب لوازم عملیات برای مدرسه میخرم و مشغول تدریس میشوم و در هر شش ماهه نفر شاگرد فارغ التحصیل بوجوب امتحان تحویل می دهم خیلی عجب است از این که این لایحه در مجلس قرائت و در این باب گفتگو نشد در صورتی که ما از خودمان اشخاص عالم داشته باشیم چرا باید محتاج بخارجه باشیم عقیده بنده این است همین شخص مدعی را با اشخاصی که تحصیل کرده اند و فارغ التحصیل شده اند در مدرسه مشغول تدریس شوند

جنس را در سه تومان تعمیر نماید قبول نمیکند پس در صورتیکه بیش از این هم ترقی کند و راه آهن نداشته باشد میماند تا بیوسد و در صورتیکه شما بخواهید فلاحت خود را ترقی بعقیده لاقط باید صد مدرسه دایر کنید تا فلاحت شما صحیح شود و اینکه من گفتم که علوم مشترک مقدماتی از قبیل هندسه و شیمی و غیره در یک نقطه تدریس شود بجهت این است که اگر ما بخواهیم برای هر یک علم یک مدرسه مخصوص دایر کنیم و معلمهای متعدد بیاریم بلی پول لازم داریم و برای ما امروز ممکن نیست و این عقیده بنده فقط بملاحظه صرفه است لاغیر بالاخره تکلیف شما این است که این لایحه را نزد وزرا بفرستید و تکلیف بخواهید.

حسام الاسلام - در روز شنبه موضوع دیگری معین شد چرا او را مذاکره نمیکند.

نایب رئیس - صحیح است لکن این مطلب را اظهار کردند که مطرح شود حالا هم در این باب مذاکره زیاد شد چه باید کرد.

مخیرالملک - عرض کردم باید بوزرا رجوع کرد که آنها چند نفر از اهل خیره را حاضر کرده صحبت نموده و در این باب ماحصل رأی خود را پیشنهاد نمایند و مجلس نباید در جزئیات مذاکره نماید فقط باید در مخارج نظر داشته باشد و اینکه یک نفر معلم میخواهد مدرسه مستقلی داشته باشد آقدر مذاکرات شود.

نایب رئیس - بالاخره نتیجه این شد که بوزرا رجوع شود و دیگر رایزوری که از کمیسیون مالی در باب حقوق ارباب حقوق و بودجه بمجلس آمده بود در مجلس مذاکره شده و قرار شد امروز هم مطرح شده و رای گرفته شود و باید تقدماً مذاکره شود.

نایب رئیس - بالاخره نتیجه این شد که بوزرا رجوع شود و دیگر رایزوری که از کمیسیون مالی در باب حقوق ارباب حقوق و بودجه بمجلس آمده بود در مجلس مذاکره شده و قرار شد امروز هم مطرح شده و رای گرفته شود و باید تقدماً مذاکره شود.

بود اطلاعات بنده که عرض کردم .
وکیل الرعایا - چون مطلبی که شریفه میشود از موضوع خارج است بنده لازم میدانم که در آن شبات داخل شده و عقاید خود را عرض کنم موضوع مذاکره در خارج بود و اینکه گفته میشود صورت خرج نرود مالیات وصول نمیشود بنده این مسئله را بجای منکرم زیرا در وقتیکه مثل میزنند میگویند بعضی از سرحد داران مانع حقوق خود را نگینند مالیات نمی بردارند بنده عرض میکنم قسمت بزرگ از مالیه این مملکت باید بقشون داده شود و عووم عشار و سرحد داران ما در بودجه وزارت جنگ ذی حقد و ولی التمس حقیقی ما هستند عقیده بنده این است که پول را باید با آنها داد و خلی هم توجه از آنها کرده که بعضی از حکام نظر باقرض شخصی آن هارا یاضی و مخالف دولت و ملت قلم نهند و حال آنکه هیچوقت مخالف نبوده اند و همیشه هم زحمت کشیده و حفظ حدود و ثغور با آنها بوده و بعد هم خواهد بود و غرض از تکثیر مالیه هم برای این است که باین طور اشخاص داده شود در ازای خدمت نه بعضی مردمان غلام میباش که ثروت این مملکت را در آنها ذخیره کرده اند بدون هیچ خدمت عقیده حقیر این است که مالیه مملکت با تمام شغل تقسیم شود نه با تمام اشخاص و در باب تفاوت عمل هم اگر میخواهید که صحیحاً وصول و معلوم شود باید صورت جزء آن را به ولایات فرستاد .

حاج سید نصر الله - مقدمات لازم ندارد دو کلمه بگوئید که این دستورالعملها برود پناه .

وکیل الرعایا - دستورالعملها بعد از تصویب و زرمالیه بمجلس آمده البته مجلس هم باید نظر خود را بشمارد آنوقت برود .

ساعدا لوزاره - تمام این مواجب بگیرها بموجب صورت وزیر مالیه سه گرو است و اکثر آنها در ادارات دولتی مستخدم هستند و مختصری از آن بشاهزادگان و غیره داده میشود آنها را بکشد و پنجاه هزار تومان بشود و آنها را ملاحظاتی داده میشود و تمام مستری بگیرها یک ضرر نمیشود اگر دستور العملها بتأخیر بیفتد وصول مالیات بتعویق خواهد افتاد اینست که بنده عرض میکنم دستورالعملها زودتر برود و ما از این ساعت مشغول اصلاح بودجه کل مملکت بشویم .

حاج عبدالصمد شهبانی - بنده کاری با اینکه مستری بگیرها یک ضرر نمیشود یا کمتر ندارم یا رسال با آن ترتیب است که لازم بود یک ترتیبی برای ملت در باب مالیات بهمین نقش و بهر ترتیبی بود طول کشید و تصویب نمودیم که امسال را بدهند و مالیات هم وصول شد مگر در دو سه جا که باغراض شخصی وزارت داخل در حکومتها تغییر داده شد و مالیات فی الجمله باقی میماند اما میخواهیم بدانیم آنچه چیزی که در بودجه با تمام قشون و سایرین نوشته شد آیا داده شده و تمام این زحمات و تیرت و تبدیلات در اساس مملکت برای این بود که موجب آسایش ملت فراهم آید پس حالا که گرفتن مالیات مثل سابق است و مصرف آنها هم بجز آن محدودی ریخته شود چه نتیجه از این زحمات میگیریم اما اینکه گفته میشود که دستورالعملها تصویب شود این منافات ندارد با آنکه مجلس در مالیه نظر دارد مجلس باید بداند که این مالیات چه نوع گرفته میشود و چه مصرف میرسد .

آقای میرزا محمود - مقصود کمسیون مالیه این است حکام که بولایات رفته اند از فتراه مالیات میگیرند ولی اینجا چون حقوق دارند نمیدهند تا کتابچه برود و این صاحبکم یک مقداری مالیات گرفته مزول میشود دیگری میروند آن وقت او میگوید من ننگرته ام و بگردن دیگری می گذارد و حالا که ارباب حقوق بشنوند بودجه اصلاح میشود باز مالیات زمین میخورد و حقوق مردم هم از بین می رود حالا چند کتابچه در کمسیون مالیه است آیا باید این کتابچه ها برود پناه .

آقای شایخ محمدعلی - یارسال گفته میشد عمل بودجه سال آتی مرتب میشود تا امسال مجلس کار نکرد امسال همچین گفته میشود بنده عرض میکنم متفانی ندارد کتابچه برود لکن خرج که معین شده از هزار تومان بیلا باید تجدید نظر شود من که یکی از وکلا هستم عقیده ام این است که نباید گفته شود که در زمان صاحب مکتب هریک دوازده هزار تومان بگیرند لیکن سر باز مملکت هیزم شکنی نماید آنها یازک درست کنند سر باز بیچاره گدائی کند پس باید یک نظر جدیدی از هزار تومان بیلا شده تاجرح و تعدیل شود .

آقای شایخ حسین - عقیده من اینست که مواجب سر باز نرسیده و تحامل میخورند و از این قبیل خرابی و بی ترتیبی در این مملکت خیلی بود ولی نباید نظمی بشود در اینجا که محض خوش آمد باشد باید حق را گفت این کتابچه بصورتی بوزیر مالیه و تصویب کمسیون مالیه و عقیده خود باید برود و از روی این عمل بشود .

آقای میرزا مهر قلی خان - در این که این ترتیب بودجه از روی قانون نیست حرفی نیست ولی میخواهم بدانم باقتضای امروزه آیا ممکن است که حالا مشغول اصلاح شوم که مالیات تعویق نیفتد پس در باب جمع همانطور که جناب وزیر مالیه تصویب کردند فرستاده بشود و باقیمانده های ولایتی و ایالتی هم نوشته شود و تأکید نمایند که آن وره را که وزیر مالیه میفرستد زودتر تصویب شده برگردد و اما در باب خرج اگر این مذاکراتی که میشود برای حقوق اشخاصی است که محتاج نیستند آنها قلیلی است که عدشان معین است و در باب قایم و متوفی و غیره هم یارسال وزیر مالیه اوراقی ترتیب دادند که از روی آن متوفی و نقلیات معلوم خواهند شد و ابداً رفتن کتابچه باین مسئله منافات ندارد پس از رفتن دستور العملها اگر وزیر مالیه سه چهار روز اوقات خود را صرف کند متوفی و غیره را از روی همان تعرفه یارسانه معین می نماید و باقی کتابچه را هم معین می کند اما در باب آن عده که گفته شده ممکن است پس از رفتن دستور العملها اسامی آنها نوشته شود و در مجلس قرائت کنند هر چه رای مجلس هر آن خصوص شد عمل نمایند .

نایب رئیس - هر کس باین ترتیبی که آقا میرزا عرض فرمایند اظهار کردند رای داد بگویند .
مخبر الملک - در اینجا دو اشتباه شده است یکی آنکه ما خیال می کنیم در این مملکت مثل سایر ممالک مالیات را میگیرند بعد بلویاب حقوق می دهند اما این طور نیست اینجا بیشتر مالیات شاداد و سده آن با کافه است یعنی بیشتر مالیات بده کسانی هستند که ارباب حقوقند و آنها مالیات را نمیدهند

ساعدا لوزاره - اینکه گفته میشود در دستورالعملها فعلا اصلاح نشود اینست که هیچ نظری نشود بلکه تمام این ملاحظاتی که میگویند باید بشود و اطبیان ما بهمان تصویب وزیر مالیه است که میگوید صلاح نیست جرح و تعدیل شود .

آقای حاج امام جمعه - این مطلب را باید دانست یارسال که این کتابچه بمجلس آمده بود و می خواستیم رای بهمین چون وقت تنگ بود یکساله در آن جرح و تعدیل کمسیون مالیه رای دادیم و حالا امروز باید گفت که باقتضای حالیه امروزه همان طور مثل یارسال باید رای داد پناه و عقیده بنده امسال هم باقتضای امروزه مملکت باید رای داد که این کتابچه دستورالعمل برود و مثل یارسال عمل شود و فعلا جرح و تعدیل لازم نیست .

آشرف الدوله - اینکه میگویند مثل یارسال رفتار شود آیا آن مواجب سر باز و سوازی که بعد در آخر سال ملاحظه میکنند اگر مالیات آنها باندازه حقوق و یا بشان محسوب شده در عوض کافه میدهند و اگر زیاد است را میگیرند و هر گاه کم است با آنها دستی میدهند و دیگر اینکه اشخاصی که مستری دارند بطهران نمایند که مستری خود را بگیرند بهر وسیله که هست خود را بگیرند پس مالیات میگیرند پس مالیاتی در در همان محل از مالیات میگیرند پس مالیاتی اینجا گرفته نمیشود که موجود باشد و یک اشتباه دیگر که شده است این است که فعلا بعد از دو ماه از سال گذشته در اینجا صحبت از اصلاح بودجه میکنیم در صورتیکه در قانون اساسی نوشته شد که یازده روز قبل از عید نوروز باید بودجه از مجلس بگذرد پس حالا اگر ما بخواهیم این بودجه را اصلاح کنیم سالها بهما وصالت نخواهد داد چیزی که هست باید این کتابچه های امسال را با یارسال مطابق کنیم که زیاد دارد یا کم تا اینکه معلوم شود زیادی از اصلاح کل بودجه امروزه نفع آن بیشتر از ضررش خواهد بود و باعث تعویق مالیات خواهد شد بعقیده بنده اینکه این کتابچه دستورالعمل باید فرستاده شود هر گاه در این باب نظری لازم است در آن لایحه که جناب و ثوق الدوله نوشته بودند خوبست مذاکره بشود چون در آنجا مسئله کسر و قطع حقوقی نبود و بآن ترتیب اصلاح نمودن بنظر بنده عیبی ندارد .

بعد در آخر سال ملاحظه میکنند اگر مالیات آنها باندازه حقوق و یا بشان محسوب شده در عوض کافه میدهند و اگر زیاد است را میگیرند و هر گاه کم است با آنها دستی میدهند و دیگر اینکه اشخاصی که مستری دارند بطهران نمایند که مستری خود را بگیرند بهر وسیله که هست خود را بگیرند پس مالیاتی در در همان محل از مالیات میگیرند پس مالیاتی اینجا گرفته نمیشود که موجود باشد و یک اشتباه دیگر که شده است این است که فعلا بعد از دو ماه از سال گذشته در اینجا صحبت از اصلاح بودجه میکنیم در صورتیکه در قانون اساسی نوشته شد که یازده روز قبل از عید نوروز باید بودجه از مجلس بگذرد پس حالا اگر ما بخواهیم این بودجه را اصلاح کنیم سالها بهما وصالت نخواهد داد چیزی که هست باید این کتابچه های امسال را با یارسال مطابق کنیم که زیاد دارد یا کم تا اینکه معلوم شود زیادی از اصلاح کل بودجه امروزه نفع آن بیشتر از ضررش خواهد بود و باعث تعویق مالیات خواهد شد بعقیده بنده اینکه این کتابچه دستورالعمل باید فرستاده شود هر گاه در این باب نظری لازم است در آن لایحه که جناب و ثوق الدوله نوشته بودند خوبست مذاکره بشود چون در آنجا مسئله کسر و قطع حقوقی نبود و بآن ترتیب اصلاح نمودن بنظر بنده عیبی ندارد .

نایب رئیس - حالا باید رای گرفت یا نه
آقای سید حسین - وقتی که در این مطلبی مذاکرات زیاد شد و یازده نفر از وکلا اتفاق نمودند که کافی است در آنوقت باید رای گرفت .

مخبر الملک - یک سئوال میخواهم بکنم آیا تمام کتابچه ها بکمسیون مالیه آمده یا خیر .

مؤتمن الممالک - چند کتابچه باقی است که هنوز نیامده .

مخبر الملک - پس تا تمام کتابچه ها نمایمانی توانیم آن تحت باقی کتابچه ها را معلوم نمایم که با یارسال تفاوت دارد پناه .

مؤتمن الممالک - ممکن است بدون حاضر شدن تمام کتابچه های تمام تحت باقی را از روی قانون کلی معین نمایم .

مخبر الملک - مقصود اینست باید طوری باشد که ما بدانیم تحت باقی کتابچه ها یارسال تفاوت داشته یا نه .

ساعدا لوزاره - اینکه گفته میشود در دستورالعملها فعلا اصلاح نشود اینست که هیچ نظری نشود بلکه تمام این ملاحظاتی که میگویند باید بشود و اطبیان ما بهمان تصویب وزیر مالیه است که میگوید صلاح نیست جرح و تعدیل شود .

آقای حاج امام جمعه - این مطلب را باید دانست یارسال که این کتابچه بمجلس آمده بود و می خواستیم رای بهمین چون وقت تنگ بود یکساله در آن جرح و تعدیل کمسیون مالیه رای دادیم و حالا امروز باید گفت که باقتضای حالیه امروزه همان طور مثل یارسال باید رای داد پناه و عقیده بنده امسال هم باقتضای امروزه مملکت باید رای داد که این کتابچه دستورالعمل برود و مثل یارسال عمل شود و فعلا جرح و تعدیل لازم نیست .

اسم دارد و رسم ندارد آن را هم باید بدهند و بانهایی که میخورند بکیرند بخورند .
نایب رئیس - فعلا رای در اینست که از روی این دستور رفتار شود آن مسئله ربطی باین رای ندارد
مخبر الملک - توضیحاً عرض میکنم این که گفته شد پول سوار و سرباز را میگیرند میخورند این مسئله ربطی باین رای ندارد در باب این کتابچه ندارد اینجا رای میدهند که این دستورالعمل مجرا شود اما مواجب سرباز را میگیرند و میخورند باید وزیر جنگ مواظب باشد و نگذارد که بخورند این تکلیف اوست بمجلس .

(در این موقع رای گرفته شد باین طور که دستور العملهای ولایات را بطوریکه یارسال تصویب شده امسال هم تصویب شود و یکساله معمول دارند هر کس رای میدورق سفید و هر کس رای ندارد دورقه آبی)
اکثریت آراء - بر این شد که مثل یارسال معمول دارند)

آقای حاج امام جمعه - اینجا یک مسئله در باب بودجه قشون است خیلی اشخاص هستند که بیجهت از نظام حقوق میبرند و گمان من این است که این مسئله را کمسیون مالیه هم نمیتواند کاملاً اصلاح نماید زیرا که اکثر راجع بمحل است که باید معلوم شود که فلان شخص بکوتی چند باید در جرد نظام بوده و حقوق داشته و حالا اولاد او هم که ایداد جز و قشون نیستند حقوق میبرند و از این قبیل بعضی اشتباهات و نقلیات دیگر است که باید وزیر جنگ این تحقیقات را نموده و بودجه جنگ را تصحیح کرده آنوقت به مجلس فرستد .

مؤتمن الممالک - در باب بودجه قشون آنچه که از یارسال تحال تحقیق نمودیم رسمی کردیم هر چه که فقط اسم بود رسمی نداشت آنها را قلم کشیدیم اما آنها که اسم رسمی داشتند ولی از عه کم بودند آنها را برقرارند اصلاح و ترتیب آنها را وزیر جنگ است و بودجه نظامی که در کمسیون مالیه است مال نظامی را یارسال یارسال هم بمجلس آمده و رای داده شد و سه هزار تومان از آن را از روی تحقیق و دقت کسر نمودیم و باقی آن را یارسال از مجلس گذشت و رای داده شد بعضی اطلاع عرض شد (مجلس ختم شد)

مذاکرات روز شنبه ۲۲ ربیع الثانی
دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز ۲۲ شنبه ۲۲ ربیع الثانی میرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند .

(اسامی غائبین جلسه مزبوره از قرار شرح ذیل قرائت شد)
آقا ملاحسن وارث (حاجی عباسقلی)
آقا میرزا ابراهیم آقا (آقای شایخ کاظم) (آقا شیخ حسین بزدی) .

رئیس - راپورتی است از کمسیون مالیه راجع باصتوایی بانابع وزارت خارجه قرائت میشود .
قرائت شد مقرر بود باینکه بیست هزار تومان از محل تذکره بعنوان استصوایی بانابع وزارت خارجه داده میشد که تقریباً دوازده هزار تومان آن در پاره اشخاصی که مشغول خدمت بوده و حقوق هم دارند برقرار شده و باقی در پاره اشخاصی که حقوق ندارند و این مبلغ هم از باب سده قوی نیل است و نه هزار تومان آنرا هم وزیر امور خارجه دریافت کرده و در کمسیون مالیه با وزیر امور خارجه در این باب

مذاکره شده ابتدا وزیر امور خارجه تصویب نمیکند که در این خصوص جرح و تعدیلی شود حال رای مجلس مقدس چیست .

آقای میرزا محمود - بلی چند روز قبل وزیر امور خارجه آمدند بکمسیون مالیه فرمودند که اگر این وجه داده نشود اداره وزارت خارجه مختل خواهد شد وقتی که صورت را ملاحظه کردیم دیدیم اینطور نیست زیرا که معلوم میشود دوازده هزار تومان با اشخاص داده میشود که مشغول کار هستند ولی این اشخاص کسانی میباشد که تضمیناً بیش از هزار تومان حقوق دارند و نیز بعضی ها هستند که ابتدا مواجب و حقوق ندارند و حقوقشان منصرف بهمین محل بوده که میبایست از همین محل دریافت دارند حال از رای مجلس در این امر چیست باید این بیست هزار تومان داده بشود پناه و جرح و تعدیل لازم دارد یا خیر .

وکیل التجاره - در اینجا چند مسئله است اولاً باید تحقیق بشود که این محل را از محل تذکره ایران میبندند یا اینکه از محل تذکره خارجه داده میشد ثانیاً از زمان مشروطیت تا کنون بجمع و خرج وزارت امور خارجه رسیدگی نشده است تحقیق شود اگر از پول تذکره توفیقی رعایای ایران را در خارج بجمع آورده است بنده این را هم تصویب مینمایم که بدهد والا فلا
مؤتمن الممالک - این مسئله ربطی بعمل تذکره ندارد فقط باید معلوم شود که این استصوایی باید داده شود پناه .

بیان السلطنه - همین طور است که گفته شد این محل سابقاً از محل تذکره بوده حالا آیا باید از همان محل داده شود پناه .

سیدالاحکما - این مسئله دو قسم است یکی آنکه به اشخاصیکه مواجب ندارند داده میشود و دادن آن ضرر ندارد بدهند و دیگر اینکه اشخاصیکه مواجب دارند باید در این باب تحقیقات بعمل آورده ببینند مواجب آنها کفایت مخارج آنها را میکند یا نه هر گاه بجهت خرجشان کافی نیست از این استصوایی داده شود والا داده نشود

احسن الدوله - مدتیست ملاحظه میشود که تمام وزرای مالوایی که باعث خرج تراشی است پیشنهاد مجلس مقدس مینمایند آیا بایشیم در مقابل دخل هم دارند و ارائه مینمایند پناه

وکیل الرعایا - آن اشخاصی که مواجب ندارند و از این محل استصوایی میبرند فقط در این موقوف مجلس میتواند یک مقداری را تصویب نماید که بآن اشخاص استصوایی داده شود . و مسلم است که کمسیون مالیه هم تمام این بیست هزار تومان را تصویب نمی کند حالا بایست منظور همین باشد بآن اشخاصی که استحقاق دارند از این محل استصوایی بدهند تا ترتیب بودجه وزارت خارجه داده شود ظاهراً مجلس باید در این مسئله گفتگو کند .

مستشار الدوله - کسانی که از محل تذکره مواجب میبرند بر دو قسم هستند یکی جرح جمع و خرج است و یکی هم این است که جزو جمع و خرج نشده است فقط رؤسا از محل تذکره موضوع و در حق اشخاصی معین کرده اند پس فقط کمسیون مالیه باید ملاحظه نماید که شخصی مثلا ششصد تومان مواجب دارد از باب آن استصوایی که میبرد محسوب شود و آنها که مواجب ندارند فعلاً از این محل بآنها داده شود

مؤتمن الممالک - آنچه در این باب گفتگو شد صحیح است ولی یک نکته است که باید منظور شود زیرا که این صورت و مبلغ متعلق بسه قوی نیل است در این صورت آیا باید تصویب بشود پناه و الا مال امسال در بودجه وزارت خارجه نوشته شده است و در موقع تصویب و تفریح خواهد شد .

مستشار الدوله - پس در این موقع نباید ملاحظه کرد زیرا که کابینه وزارت خارجه از باب حقوق خیلی تشکی دارند اگر آنها تصویب نشود موجب پشیمانی آنها خواهد شد .

آقای میرزا محمود - اسماً این است که اگر این حقوق بآنها داده نشود اداره وزارت خارجه معطل می شود ولی رسماً مال اشخاصی است که در یزد و استهبان و با جاهای دیگر هستند آیا مال سال قوی نیل را بهمه داده اند و مجلس تصویب کرد یا خیر .

شرف الدوله - گمان میکنم آنها تیکه در خارج هستند بیدیش از چند نفری باشد که از این استصوایی میبرند .

حاج میرزا آقا حسین زاده - استصوایی یک چیزی است که مجلس نمیتواند در این باب برای بدهد ولی آن اشخاصیکه استحقاق دارند و داخل در کار هستند باید ملاحظه کرد اگر چنانچه مستحق میباشد باید داد والا فلا

معاضد السلطنه - آن نه هزار تومان که باین اشخاص داده شده دیگر وزیر امور خارجه نمی تواند پس بگیرند و این مقدار که حالا میخواهند برای این است که اجزاء اداره حقوق میخواهند و این که گفتند آنها اینجا نیستند که اداره تعطیل شود آن اشخاص فقط هشت نفری بیشتر نیستند که در خارج می باشند اجزاء اداره هم غیر از این معلی ندارند و اگر بآنها نرسد نمی توانند کار بکنند .

بحر العلوم کرمانی - بنده عرض میکنم اصل عنوان استصوایی صحیح نیست عنوان حقوق فقط مواجب است که در مقابل خدمت داده میشود و در زمان استبداد اینگونه عناوین بوده و با تمام مسئله حقوق میبرند اما امسال که بودجه وزارت امور خارجه صحیحاً نوشته شده لازم با استصوایی نیست و هر طور در مجلس تصویب شود تماماً داده خواهد شد و این فقره راجع بعمل یارسال است پس راهم باید تحقیق نمود که اگر استحقاق دارند با رباب استحقاق داده شود والا فلا

امان الله میرزا - بودجه هر وزارت خانه قانوناً باید یازده روز قبل از عید نوروز حاضر باشد و اگر بخواهند چیزی بر بودجه اضافه کنند باید علت آن را وزراء بگویند تا خاطر و کلامی معترض از آن مسبوق شده آن وقت رای بدهند یازده روز قبل از عید نوروز که جنگ چهار روز است وزارت جنگ اظهار میدارد که مواجب سلطانی که در خدمت و ساخلو است باید اضافه داده شود آن وقت ما ملت را میدانیم و تصویب می نمایم اما از این پیشنهاد وزارت خارجه بنده چیزی منفت نمی شوم مقصود این است که باید علت افزایش بودجه معلوم شود .

وکیل الرعایا - آن نه هزار تومان را که داده اند آن با خودشان است البته آنوقت دخل هم بود خرج هم بوده است اما آیا به بیش که این استصوایی را که در واقع حقوقی است میبرند کمسیون باید دقت کند پناه .

صدیق حضرت - بنده خود از اجزاء وزارت خارجه بوده و همسوار استصوابی هم میگردم و این استصوابی را فرمان صادر میکردند و از مسل تذکره ایران داده می شد و بعد اضافه را بخانه دولت می برداختند ولی با ارسال این مسئله را کمیسیون دقت نکردند و این چیز تازه نیست که حالا میخواهند بگیرند عقیده بنده این است که امروز در این خصوص آنچه لازم است باید ملاحظه و مراعات شود و بعد که بودجه وزارت خارجه از مجلس گذشت تصویب شد البته اینطور چیزها موقوف میشود ولی اگر امروز این استصوابی داده نشود میدانم که خیلی از اجزاء وزارت خارجه هستند که نمیتوانند خدمت کنند و امورات وزارت خارجه معطل میماند و اینکه میگویند بعضی از آنها در خدمت نیستند همه خیلی کمی هستند ولی باقی دیگر مشغول خدمتند

وکیل التجار - بنده فقط يك نکته عرض کردم گویا ملتفت نشده اند عرض کردم که بودجه سال های قبل وزارت خارجه را ملاحظه نمایند اگر این وجه به همین اسم از محل تذکره داده شده و جزو خرج آمده است بهمان ترتیب که گفته شده ملاحظه کرده بستمین داده شود و اگر در بودجه نیست تعقیب شود که بچه اسم محل داده میشود تا معلوم شود

ساعات لوزاره - لازم است تاریخ استصوابی را حضور و کلاهی محترم تشریح کنند تا درست بصیر شوند بعد از اینکه مشیرالدوله مرحوم لزوم ترتیب اداره منظم را در وزارت خارجه دید صورت ظاهر امر تب نموده ضمناً نظامنامه مشتمل بر چندین فصل موشع بدستخط همایونی ترتیب دادند و یکی از مواد اینستکه در هر سه سال به سال ترتیب ورتبه و اضافه مواجب داده شود و برای بعضی مواعی که در کار تذکره پیش آمده بود تذکره را از صورت مقابله بیرون آورده و امانی کردند و در سال اول اضافه صل کرد پیدا شد و میدانید آلمان تا يك محلی پیدا میشد فوراً دستخطی بود از شاه گرفته میشد و مواجب اشخاص بی تناسب میشد مرحوم مشیرالدوله هرسالی يك مبلغی را از دهان این و آن در میآورد و در حق اجزای با کار بطور مفری یعنی استصوابی میداد مثلاً در يك تقسیم مدیر وزارت خارجه يك صد تومان برد معاون شصت تومان و ثبات چهل تومان در این ضمن بعضی هم که کسر مواجب داشتند از اجزا چیزی نگرفتند از آن مرحوم و این قلم تصویب یا دادن استصوابی تا يك حدی و زمانی خیلی محفوظ بود بعد از آن حال خارج شد حال عقیده بنده که یکی از اعضای کمیسیون مایه هستم اینست که فقط مجلس مقدس اگر با این حال تصویب میکنند در کمیسیون مایه جرح و تعدیلی شود یعنی ملاحظه اجزای با کار کرده بدستخط باقی مانده را به مجلس مقدس آورده تا بگیرد و این را هم عرض میکنم این راجع به پیچیدگی است و قوی نیل مقداری گرفته شده است

حاج سید نصر الله - این مسئله باید که با ارسال به مجلس آمده و در او نظری شده باشد ولی تا حال نیامده است گمانم این است که یا به همین مختصر کفایت کرده تصویب شده و بعد در بودجه وزارت امور خارجه تصحیح شود و الا بهمان طور که آقا شیخ حسین گفتند مجدداً بکمیسیون مایه رجوع شود که نظریات خود را داده و مجدداً به مجلس بیاید و مطرح شود

رئیس - شرحی است از طرف وزارت داخله رسیده است فرائض میشود

(شرح مزبور با شرحی از طرف حکومت مبتنی بود در باب اشخاصی که شیها مست کرده و شراوت می نمایند و فعلاً قریب صد نفر از این قبیل اشخاص دستگیر و معسومند خوب است مجازاتی در این خصوص معین شود که تا دیگر اشرار نتوانند شراوت نمایند فرائض شد)

حاج سید نصر الله - همین توانم که در شرح معین شده است باید از کمیسیون عدلیه خواست اما مسئله بیله فروشی دیگر قانون نمیخواهد البته باید حکومت جلو گیری نماید و هیچ اهمیتی هم ندارد و میتواند در یک روز این مسئله را موقوف نماید و همچنین در باب فواشر و غیره هم که بیانات میروند و بعضی مفاسد مترقب می شود آن را هم باید حکومت آدم بگیرد و جلو گیری نماید قانون نمی خواهد بل میسر از وقوع مفاسد قانون مجازات لازم است آنهم بطوریکه عرض شد فوراً کمیسیون عدلیه آن مواد لازماً نوشته بدهند و پیش از این نباید در این موضوع مذاکره کرد

رئیس - در این باب گویا مذاکرات با اندازه شد در خصوص بیله فروشی و غیره هم همانست که گفتند لازم بقانون نیست و برعهده حکومت است که تدفین نماید بطوریکه سابق هم تدفین بوده و از باب مجازات هم همینطور که گفته شد در کمیسیون عدلیه زودتر نوشته شده و از تمام لوایح مقدم بدارند و اینهم تلگرافی است از شاهزاده ظل السلطان رسیده و بجهت استحضار آقایان و کلا فرائض میشود

(بمضمون ذیل فرائض شد)

(از شیراز به تهران ۱۸ ربیع الثانی)

جناب جلالآباد میرزا مرتضی قلیخان وکیل محترم مجلس مقدس شخص باقریت متدین باید بدوکت و ملت هر دو خدمت بکنند و بهیچوجه هم منت نگذارند از روزی که از طهران حرکت کرده ام تا امروز از هیچ طرف بمن بقدریک یرکامی تقویت و همراهی نشده از خودم چقدر متعجبم کرده چه اردوی منطقی راه انداختم و از روزی که فارس باسم من شده يك پول سیاه و یک بزغاله در این مملکت سرت نشدند مال مردم حیف و میل نکردید نظم راه و حرکت قواقل نوعی است که دشمن های من هم نمی توانند متحرک شوند نخواه بانکه که سالها بود توقیف بود و حرکت نمیتوانست بکنند دوپست هزار تومان و بیشتر این چند روز حرکت دادند اولاد اقوام الملک با کمال انسانیت و معقولیت مسافر شدند در سایر مطالب هم به موقع خودش اگر خدا بخواهد وزنده

باشم بوقع اجرا گذارده خواهد شد سکرهای که از چند سال قبل باین طرف در خانه ها ساخته بودند و از صدای تفنگ تا صبح کسی خوابش نمیزد تمام را با خاک برابر کردم منتهی را هم تمام آورده گفتم مطابق قانون و شرع مقدس انجمن ایالتی یا نماینده های سایر انجمن ها و جمعی دیگر مشغول تحقیق شوند مطابق قانون و شرع مطاع هر چه حکم کردند منجری بدارم ایلات هم در کمال نظم و خوبی است همه از گرمسیر به بیلاق آمدند اگر صلاح بدانید باولای دولت قاهره و مجلس مقدس این تلگراف را نشان بدهید و قرائت کنید

(ظل السلطان)

آقا سید جعفر - بر همه کس معلوم است که یکسال ونیم است که باهالی فارس چه گذشته و تقریباً این آخر الدوامی بود برای امنیت آنجا حالا اگر با شاهزاده ظل السلطان همراهی شود البته امنیت صحیح پیدا خواهد شد و الا رشته آن مملکت از هم باشیده خواهد شد

آقا شیخ یوسف - بنده امروز نمیتوانم از شاهزاده ظل السلطان تشکر بنمایم زیرا که شاهزاده ظل السلطان هر کجا که باشد پروردی میتواند آنجا را امن بنماید و پارلمان حق ندارد از اینکه از شاهزاده ظل السلطان تمجید نماید ولی بنده میتوانم وقتی از شاهزاده ظل السلطان تشکر کنم که آن مملکت را بطور قانونی اداره نمایند و الا در باب امنیت تمجید از ایشان کردن تعجید نیست و یک نکته دیگر که هست اینستکه و کلا کمال دقت و مراقبت را در امور حکام بنمایند که اگر یکوقت شکایتی از حکام بشود بدون تحقیق و رسیدگی در مجلس ذکر می کنند و نشود پس باید از هر يك از حکام که چیزی شنیده میشود از روی بصیرت و تحقیق در آن باب مذاکره شود که اسباب دلسردی آنها و خرابی ولایات حاصل نشود

مجلس هم در این باب معلوم شود (کمیسیون مایه هم تصویب کرده بود که بموجب قانون متوفیات نصف مواجب باولاد آن مرحوم داده شود)

آقای میرزا محمود - با اینکه این حق با پارلمان است آیا باید این مسئله اول از طرف اهل حضرت فرمان صادر کرد یا اینکه باید اول به مجلس بیاید و بعد از طرف اهل حضرت دستخط صادر شود

رئیس - صحبت در این مسئله نیست حرف در این است که آیا این مواجب را مجلس تصویب میتواند باولاد مرحوم عباسقلی خان بدهد یا نه

صدر العلماء نظری - صحیح است که این شخص در موقع خدمت کشته شده ولی نمیتوان گفت چون کشته شده بقانون عمل نشود و باید در این باب بقانون متوفیات عمل شود

امین التجار - این شخص در موقع خدمت جانش را داده خوبست تمام مواجب او داده شود که اسباب تشویق دیگران باشد

آقای میر عساکر - قانون استثناء ندارد که این شخص چون کشته شده باید تمام مواجب او را داد باید همان نصف مواجب داده شود

وکیل الرعایا - این شخص چون جانش را داده اگر باید باولاد او رعایتی بشود از این راه نباید باشد باید در تلگراف خانه چیزی برای او منظور شود

امان الله میرزا - این شخص در واقع در جنگ کشته شده نه در مسئله تلگراف چون یکی از کارهای موقع جنگ قطع سیم تلگراف دشمن است و در آن موقع سیم را قطع کرده بودند و آورفته است که وصل کند و کشته شده است باید در حق بازمانده گان او در ازای این خدمت مراعات شود

آقا شیخ حسین - باید مسئله را ملتفت شد که آیا اطفال این شخص میتوانند داخل شالی بشوند یا نه

میر السلطان - در موقعیکه آنهمه در ساوجبلاغ اتفاق افتاد و عباسقلی خان کشته شد پسرش داوطلبانه حاضر شد و رفت تلگرافخانه ساوجبلاغ را دایر کرد و مشغول خدمت شد در صورتی که هیچکس قبول نمیکرد در این صورت گویا ضرر ندارد رعایتی در حق اولاد او بشود

مؤمن الممالک - مرحوم عباسقلی خان این مواجب را از اجساد خود دارد و مواجب تلگرافخانه او هم آنقدر نبوده گویا صد و بیست تومان باشد و ممکنست هم چندان ندارد اگر تمام مواجب هم باولاد او داده شود گویا ضرر ندارد

حاج میرزا علی آقا - چون این شخص در واقع در راه خدا کشته شده و به صدق آیه مبارکه (ولا تعسبن الذین فی سبیل الله امواتاً بل احياء عند ربهم یرزقون) باید آجیاء قرض نمود و مواجب او را بوجه او داد

آقای میرزا مرتضی قلیخان - گمانم این است که نصف از این مواجب را باید بنا بقانون متوفیات داد و نصف دیگر را از حالا در حق ورثه او باید جدیداً برقرار کرد

حسن علی خان - در همه جای دنیا در این مواقع رسم است که دولت مجبور است ورثه کسانی را که در جنگ کشته شده اند و در وقت می شوند کفالت بر ستاری نمایند و در اکثر جاها قید میشود که مواجب را با اطفال

صدیق او بسمت نه اولادی که خودش قابل خدمت است و معنی اعانه این است که با طفالی که نان آور نداشتند و از عهده کاری بر نمی آیند باید دستگیری شود

امان الله میرزا - کار ما اینست که در موقع دادن حقوق تصویب نماییم و در موقع قطع کنیم و در این مواقع در همه جا معمول است که يك وجهی از طرف دولت بدو یا اینکه اشخاص داده میشود و بعد مواجب آن شخص هم در حق ورثه او مادام العمر برقرار میشود و بعد از آن قطع میشود

آقا شیخ حسین - ظاهر آرای اغلب و کلا اینست که يك نصف آن بقانون متوفیات تا پانزده سال بورته او داده شود نصف دیگر هم تصویب مجلس بشود و ورثه داده شود که مادام العمر در حق آنها برقرار شود

رئیس - مطلب در اینجا دوشق پیدا کرد که آیا آن نصف نانی مدت داشته باشد یا اینکه مادام العمر برقرار شود چون آراء مختلف است باید رای گرفت

بحر العلوم کرمانی - اصل وضع نصف نانی چون به مقتضای حال مملکت است مدت لازم ندارد

امان الله میرزا - بطور میشود که از برای او تعیین مدت نمود زیرا که از جمله ورثه او آژن پیرش است که بعدها عاجز تر خواهد شد پس باید مادام الحیات باشد

حسام الاسلام - چیزیکه در ازای خدمت بکسی داده میشود باید دائمی باشد نه موقتی

رئیس - پس ظاهر آدر این مسئله اختلافی نیست (همه تصدیق کردند که خیر)

رئیس - يك فقره شرحی است که از وزارت مایه و یکی هم از وزیر جنگ رسیده که دفعه اول فعلاً قرائت میشود محض استحضار خاطر و کلا بعد در مجلس دیگر مطرح مذاکره خواهد شد اینکه از طرف وزارت مایه است در باب مواجب و جیره و علق دکتر (لدلی) است

اشعار داشت باینکه مواجب و جیره و علق دکتر مزبور در جزو بودجه سلطنتی منظور شده ولی مشارالیه بموجب کتورات از بودجه دولت میخواهد و برات جیره و علق صادر و داده شده ولی برات مواجب هنوز پرداخته نشده در این خصوص رای مجلس چیست آیا در بودجه سلطنتی محسوب شود یا از بودجه دولتی

رئیس - فقط قرائت آن برای استحضار بوده و حالا میرود بکمیسیون مایه بآنجا امضاء کمیسیون ملاحظه کرده بمجلس بیاورند

(و این هم شرحی است که از وزارت جنگ رسیده در باب بعضی اجناس که بقرافانه آورده اند در عهد شاه مرحوم خواسته شده بود و حالا تکلیف خواسته اند برایشکه چون براتش صادر شده قیمت آن داده شود)

رئیس - این مطلب اول بکمیسیون مایه رجوع شد و از آنجا بکمیسیون جنگ رفت و بعضی که اطلاع دارند میتوانند توضیحاتی بدهند

آقای میرزا مرتضی قلیخان - بنده در کمیسیون مایه بوده ام که این مسئله در آنجا مطرح شده چند روز هم مذاکره شد ولی اغلب از امضاء در این مورد بی اطلاع بودند این بود که بکمیسیون جنگ فرستاده شد و آنها از وزیر جنگ توضیح خواست

بودند وزیر جنگ هم صورتی نوشته در مجلس دیگر قرائت میشود .

شرف الدوله - چون این اسباب را به موجب دستخط شاه آورده اند نمیشود رد کرد باید قبول نمود .

رئیس - فردا سه ساعت بشروب مانده مجلس خصوصی است و روز سه شنبه هم بودجه پلیس مطرح خواهد شد .

(مجلس چهارم دقیقه بشروب مانده ختم شد)

مذاکرات روز سه شنبه ۲۵ شهریور

ربیع الثانی ۱۳۲۵ دارالشورای ملی

(صورت مجلس جلسه قبل قرائت شد)

اسامی غائبین جلسه قبل

(آقای میرزا فضلعلی آقا) (رئیسالتجار) حاجی میرزا بابا اظهار شد علت غیبت آقای میرزا فضلعلی آقا بواسطه عارضه کسالتی است که عارض شده .

رئیس - جناب حاجی سید ابراهیم وکیل شاهرود تشریف آوردند معرفی شوند انشاء الله مبارک است عموماً ایشانرا بعنوان وکالت تبریک گفتند .

حاجی سید ابراهیم - از این اظهار مرحمت جناب آقای رئیس خیلی متشکرم هستم و امیدوارم که آنچه وظیفه و لازمه تکلیف و کالت و حسن ملیت است بعمل آورده و ذره از خدمات را بملت کوتاهی و مسامحه نکرده از عهد ادای آن برآیم .

مستشار الدوله - در خصوص قضیه ناگوار پیله سوار که مکرر در مجلس ملی مذاکره و معلوم شد که بعنوان یک راس اسب که از طرف روس به طرف ایران فرار کرده بوده است یک نفر صاحب منصب روسی باشش نفر سالدات مسلح بخاک ایران گذشته یک یا دو نفر شاهسون از طرف قوچه بیکلو رفتند بدین واسطه منازعه قیامت چند نفر از قوچه بیکلو ها با صاحب منصب و سالداتهای روسی شده در این منازعه آن صاحب منصب و دو نفر سالدات کشته شده و نوراً سالدات زیادی بطور نظام از سرحد گذشته بسمت پیله سوار پوروش آورده کمر کمانه دولتی را سوزانده و قارت کرده مجدداً عده قشون منظمی وارد خاک ایران شده چندین قریه را تهاج و غارت نموده آتش زده اند و جمعی کثیر از رعایای ایران را از مرد و زن فرسوده این اخبار از روی اخبار دراپورتهائی است که سالار موخر که بجهت تحقیقات این فقره مخصوصاً اعزام شده بود و حاکم اردبیل و دیگران نوشته اند در این باب از وزیر امور خارجه توضیحات لازمه سؤال شد وعده سریع داده بودند که تفصیل واقعه را بعد از تشکیل تحقیقات بمجلس اظهار دارند حال از قرار معلوم یک نفر صاحب منصب با دو سه هزار نفر قشون منظم بمرحمت ایران آمده و التیام (تمام محبت) سختی بفرمانفرمای آذربایجان فرستاده که محتوی چند تکلیف فریقه و شاه است اگر در میان آنها دو سه فقره تکلیف ممکن التبول هم باشد آنها را بصورت سرعتی و سریع خواست است که دولت علیه ایران با اینکه بر رعایت روابط دوستی و همجواری با دول همسایه همیشه نهایت مراقبت را داشته است اگر بخواهد آنها را ب همان شکل و ترتیب اجرا دارد چهار مشکلات عظیمه خواهد شد بادعوی بیش قسمی دول منرب زمین در خط تمدن و ترقی و انسانیت خیلی جای تعجب است که قشون منظم دولت دوست همجواری

در عین صلح عادات ذمیه ایام جنگ را مرتکب شود و حال آن که در دستکترانی های بین المللی سی و گفتگو میشود که در ایام جنگ نسبت بنسوان و اطفال رعایای بیچاره تعدیات چایرانه از قبیل تهاجد قتل و سوزاندن واقع نشود و قوانین بین المللی اجازه آنرا ندیده عوض اینکه در این موقع کار گذاران دولت روس برضایت اولیای دولت علیه و استمالت باقی ماندگان مقتولین این طرف اقدام و تجاوزین قشون روس را بخاک روسیه اعاده دهند این قسم تعدیات و تعدیات را تأیید می کنند اگر چه این مطلب خیلی مهم است و جا دارد که همه مذاکره را کنار گذاشته در این باب حرف بزنند چون اطلاع کامل نداریم که در این چند روز در میان اولیای دولتین چه اقداماتی جاری شده و چه نتیجه حاصل شده است بیشتر از این مصدح آقایان گرام نمیشود ولی لازم میدانم که وزیر امور خارجه را خواسته توضیحات مقتضیه را از ایشان بخواهیم (عموماً تصویب میگردد که وزیر امور خارجه خواسته شود)

رئیس - اینهم زاپورتیست که مبصر الملک فونسلو ایران مقیم باد کویه که بجهت تحقیقات مخصوصاً مامور شده بودند داده اند محض استحضار آقایان و کلا قرائت میشود (قرائت شد از قرار ذیل)

(از اردبیل بطهران ۲۵ ربیع الثانی)

نمره ۳۰

وزارت خارجه وضع سوخته و خرابی پیله سوار و گمرک خانه ایران خیلی دلخراش است اهالی را خواسته تحقیقات لازمه را نمود معلوم شد دهم ربیع الاول یکشنبه دو از ظهر گذشته دوی فولانف کماندان روس بعنوان اینکه اسبش بطرف ایران فرار کرده بدون اطلاع گمرک خانه ایران بخلاف توان این معموله باشش نفر سالدات مسلح داخل ایران شده تا یک روس تاخته بکنفر از نوکر های قوچه بیکلو ها آتا نام را بانفک میکشد قوچه بیکلوما اتفاقاً در بازار پیله سوار خرید میکردند بامداد نوکر رفته میان آنها و کماندان و سالدات هاشلیک شده کماندان و دو نفر سالدات مقتول بکنفر سالدات مجروح خودش را بطرف روس می رساند مقتول کماندان و سالدات ها در یک روسی ایران است بلافاصله سالداتها بپیله سوار ریخته فریه و گمرک خانه را بانفک آتش زدند یکصد و سی و پنج خانه را سوزانده سی و هفت نفر بقتل رسانده قریه را قارت کرده اند چهار روز بعد قشون روس در تحت فرمان دیمنا یوف برقیه زرگر ریخته هفده نفر کشته دو دست وهناتد و هفت خانه را آتش زده غارت کرده اند سه روز بعد از سوزاندن زرگر قشون روس جواد کند را آتش زده لغارت نموده اند هفتاد و پنج خانه سوخته است تمامی دعات سوخته منقره زاپورتی این ملاحظه نموده خسارات ایرانیان در پیله سوار یکصد و هشت هزار و سی و پنج تومان مستعلی بیکلو بیکلوزار و هشتصد و دوازده تومان زرگر چهل و یک هزار و نهصد و هفتاد و شش تومان جواد کند بیست و دو هزار و نهصد تومان صورت خسارت گمرک خانه دولت را رئیس گمرک آستانرا عرض خواهد کرد رئیس مستخطین روس را در باب تأمین دعات دیده مذاکره نموده یازدهم ربیع الثانی اهالی متواری زرگر بجواد کند و قراه قاسم لوزا جمع و بجا های

خودشان هودت دادند اهالی مستعلی بیکلو از ترس قاجاق های روس برم بلوهای روس خیلی شکایت میکنند نمی توانند بقریه خودشان برگردند فدوی بکنکران رفته در این باب بانجا لنگ مذاکره می کند تلکراف را با ردبیل فرستاده فردا خیال هزیست را دارد

رئیس - روز پنج شنبه وزیر امور خارجه را میخواهیم که بیاید در این باب توضیحات بدهند و این هم لایحه ایست که از انجمن مظفری در باب جمع و خرج سه قوی نیل بلوچه که بعنوان بانک گرفته شده قرائت میشود قرائت شد شکر بر اینکه اولاً جمع و خرج سه قوی نیل و سنوات قبل با وجهی که بعنوان بانک گرفته شده بقایای حکام معلوم شود و ثانیاً بموجب قانون اساسی دیوان معاسیات را تاسیس نمایند تا عمل مایه پان قسم منتقل نمایند .

آقای سید حسن تقی زاده - بنده در خصوص مایه عرض میکنم و از بیانات مایه خیلی متشکرم هستم و خیلی حرفها هم گفته می شود شاید بعضی از آنها صحت داشته باشد و بعضی از آن هم صحیح نباشد ولی اینجا همین قدر گفته میشود که تصرفات و تصویب و نظارت در مایه مخصوص بمجلس است گمانم اینست که اگر مجلس هم نبود زیاد برای خراب تر و منقوش تر نبود و هیچ معلوم نیست که چه حواله داده میشود چه خرج می شود و غلت آنست که ملاحظه شخصی میشود مثلاً درسی سال قبل یکی در فرنگستان درس خوانده و حسن ظنی درباره او حاصل شده اورا همانطور بحال خود در میگذاردند کودیوان معاسیات شما مایه شما را از افراد معلوم صنایع الدوله طوری منتشر کرده است که هر گاه بجهت همین بنای تحت حادثه رخ نماید اگر بقدر ده هزار تومان پول لازم بشود این جزئی مبلغ هم وجود ندارد و پول نیست که بقشون داده شود و جهت اینست هر چند روزی که یک وزیر روی کار آمد آن وزیر جدید بواسطه خسارت تربیبات وزیر سابق را بکنی برهم میزند و از میان میبرد میبرد چنانچه جناب ناصر الملک ترتیب مبنی علی را که مایه ترقی و سعادت بود فراهم آورد صنایع الدوله بواسطه حسادت برهم زد و همچنین ناصر الملک زحمت ها کشیده بهر ترتیبی بود معادل سیصد هزار تومان و کسری پول اشرفی را بدست آورد که جناب مظفر السلطنه در مجلس مخصوص گفت این آخرین پول خزانه سلاطین کیانست و باید خیلی مراقبت شود و ناصر الملک بجهت بیست هزار تومان بر داشتن از آن اجازه قانونی هم داشت معذراً اجازه از مجلس خواسته و خودش را مقید کرده قرار گذاشته بود که برای برداشتن این اشرفی هم اجازه از مجلس بگیرد حال گوان اشرفی ها و آن وجوهائی که شبهای ماه رمضان به آن طورها از مردم گرفته شد چه شد بر گرام ناصر الملک این بود که همیشه دولت مبلغ سیصد هزار تومان در بانک پول نقد داشته باشد و بعد از رفتن ایشان معلوم شد که چهار صد هزار تومان ذخیره کرده بودند حالا نه آنست و نه در گمرک چیزی مانده نموده در جای دیگر محل سر جمع الوصولی دارند و از قراریکه شنیده میشود بعضی حوالجات داده شده گویا هم صحیح باشد مثلاً از جمله یکصد و بیست هزار تومان در این موقع بامیر بهادر حواله داده و همچنین بنظام الملک بیست هزار

تومان حواله داده شد و همچنین بهشت الملک کویا دوازده هزار تومان حواله داده شده و بودجه سلطنتی را هم تماماً حواله داده اند و حال آنکه جهت نداشت آنها هم بایست مثل سایر ملت در سختی و راحتی مساوی باشند بالاخره یک کله مجلس را متذکر مینماید که باین حسن ظنها کفایت نکنیم و صنایع الدوله خواسته شود که در این خصوصها توضیحات بدهند

وکیلالتجار - اینکه گفته شد بیست هزار تومان مجلس تصویب کرده است بیست هزار تومان نبود و پنج هزار تومان برای مضارح پلیس بود که ناصر الملک آمده خواسته بودند که مجلس اجازه بدهد این پنج هزار تومان داده شود و گفتند اگر چیزی بعد لازم شد از مجلس اجازه خواهم خواست حالا باید دانست با اجازه کمی این وجوهات داده شده است و بنده شنیدم یکصد و بیست هزار تومان از مساعده و پیش قسط خراسان حواله داده اند و همچنین حقوق اهلیایی هم حواله شده است حالا باید آنچه را که از مطالب مهمه در این جا مذاکره میشود مثل سوابق ایام فراموش نشود و از آنها نتیجه کامل باید گرفت همین مطلب را که عنوان شد کاملاً مذاکره و تعقیب شود تا بنی نتیجه نمایند .

آقای حاجی امام جمعه - در اینجا دو مطلب است یکی اینکه میگویند بعضی حقوق را حواله داده اند مادرست نمیدانیم کد داده است یا خیر باید مایه مذاکره قرار بدیم یکی دیگر اینکه در حقوق لازم الاداه باید الا هم فالا هم آنرا نیز ملاحظه کرد مضارح پیله سوار را امروز با حقوق اشخاص صاحب چیز نمیشود مقابل کرد اما بنده یک ایرادی بشودمان دارم و آن این است بعد از آنکه کارها واقع میشود و ما از اول دنبال نمیکشیم آنوقت بکنده در اینجا می نشینیم فریاد میکنیم و تمام را بکنده اظهار مینماییم در این صورت البته انجمن مظفری با سایر انجمنها هر نوع ایرادی بکنند و نشان بیاورند حق دارند برای آنکه ما بوظیفه خودمان عمل نمیکشیم اول ما باید عمل صحیحی برای حفظ پول فراهم و معین کنیم بعد از آن پول بیما کنیم امروز اگر صد کرور هم پول ماداشته باشیم مثل زمان سابق وعهد مرحوم مظفرالدین شاه یک پول فایده برای ما نخواهد داشت و تمام بجهت تلف میشود پس باید محل و مکان نگاهداشتن پول را درست کنیم که محفوظ بماند .

وکیل الرعایا - بنده بقدر اطلاعات خود عرض میکنم اصلاح مایه این مملکت يك طوری است که هیچ چیز نمیشود تشبیه کرد اگر جمعی را مامور خرابی این مملکت میکردند و آنها را مختار قرار میدادند پیش از اینکه حال این مملکت و مایه این مملکت را خراب کرده اند ممکن نبود خراب کنند و بنده نمیتوانم تمام مطالب خود را عرض کنم بعضی قرائت را عرض میکنم چند روز قبل در کسیون مایه اسم شخصی بیرون آمد که اسمش حاجی میرد یکی با اسم علیخان یکی علی آقا و یکی علی میرزا که باین سه اسم سیصد تومان از ذخیره مواجب میرد تعقیب شد که این شخص چه فشفلی داشته گفتند در سالهای سابق نوکر نوکر شخصی بوده است که ریاست ذخیره را داشته و سالها است این مواجب را میرد حالی در دستگاه جناب صنایع الدوله است باین که بنده خیلی اصرار کردم که این مواجب قطع شود معذراً آخر هشتاد تومان را باقی گذارند و همه روز بنده در کسیون مایه حاضر شده ام حتی اینکه ناخوش

هم بودم از خدمت خود وقت نکندم مگر امروز که با این وضع دیدم نمیتوانم در کسیون مایه خدمت کنم گمانم این است که باین ترتیب و این اشخاص که عادت کرده اند مایه مملکت را بنای نظور بمضارح بیجا برسانند و از اشخاص که جلوجشم آنها هستند ملاحظه می نمایند و از دور دستها بپیچیده ملاحظه نمینمایند امور مملکت و مایه مملکت اصلاح نخواهد شد .

آقای شیخ حسین - اگر چه بعضی اوقات سکوت نفر مزاجی دارد لکن شرر دینی دارد در این صورت بنده عقیده خود را عرض می نمایم ولو که مخالف تمام آراء باشد وزراء را بنده معصوم نمی دانم و خیر دهند گن راهم معصوم نمی دانم امروز ما باید مواجبات رسیدگی و تحقیق در مجلس داد و فریاد کنیم و یک وزیری را معزول کنیم چنانچه فلان وزیر را معزول کردند و گفت ای وکلای ملت شما که فلان خیانت را از برای من ذکر کردید مرا حاضر کنید معاذ الله بنده اگر مقصوم مرا مجازات دهید گوش نداده و جواب دیگری دادند پس نباید بعضی اینکه مایک چیزی را شنیدیم یا فهمیدیم تحقیق نکرده آهسته را مطرح قرار دهیم و بی جهت اسباب زنجش بکنفر وزیر را فراهم کنیم باید هم بطوریکه گفته شد وزیر مایه را بخواهیم و تحقیق نمائیم بعد از آن بنده مشله را مطرح مذاکره قرار بدیم عرض این است که در ایام ان اسلام نباید بدون تحقیق از بکنفر بد گوئی شود .

آقای شیخ محمدعلی - چند مسئله که آقای تقی زاده گفتند یکی مسئله اشرفی بود ولی يك عیبی که در کار هست این است که در بودجه مملکت مراقبت نمی شود باید هر یک از کلا بر حسب وظیفه خود در بودجه مملکت مراقبت نمایند هر مسئله جزئی یا کلی که وارد مجلس می شود فقط بنده آنرا میگذرد عقیده بنده این است که باید تعقیب کرد و جمع و خرج مملکت را معلوم کرد و باید وزیر مایه را خواست که بیاید و توضیحات بدهند ولی یک عیبی که هست فرضا وزیر که خواسته شود و سلب اطمینان از او بشود میرود آسوده دوخانه خودش می نشیند و هر قدر هم از مال ملت اندوخته کرده بسا کمال آسودگی مشغول خوردن میشود پس باید يك قانون مجازاتی از برای وزراء وضع کرد که هر یک از وزراء تعصیر کردند مجازات برسد که وزیر دیگر تکلیف خود را بماند .

آقای میرزا ابوالحسن خان - اهمیت امور مایه و نظارت بارمان در اول چیزی است واضح و لازم بیان نیست و در اینکه اگر وزیر قلم او ببطلاً رفته باشد خائن ملت است و باید مجازات شود در این هم شبهه نیست و آقای تقی زاده هم گفتند که معلوم نیست بعضی از این مطالب صحیح است یا خیر پس در این صورت این مطلب را حالی ما نباید دنبال کنیم و همیشه تصور که گفته شد باید با احتیاط کرد و وزیر مایه را خواست اگر جواب صحیح داشتند و گفته شد خیلی خوب و الا آنوقت این مطلب را دنبال کنیم حالا باید مجلس رای بدهد که آیا وزیر مایه را باید خواست یا نه و نباید با بقدر این مسئله را دنبال کرد .

رئیسالتجار - در باب مذاکره اینکه آقای تقی زاده گفتند و قرار شد که وزیر مایه بیاید خوب است اخبار شود که از آن روزیکه ناصر الملک رفته اند

صورت حوالجات گمرک و غیره را بطور خلاصه مراد خود بیاورند .

ساعده الوزاره - هفتای دنیا در چیزها برای پیشرفت کار و مانع خطایا قرار داده اند یکی قانون دیگری مجازات در وصول از قانون و ما در مملکت خودمان اهمیتی باین دو مسئله نداده و حال آنکه برای جلوگیری مبیایست اول وهله این مسائل را محکم کنیم مثلاً برای جلوگیری از وزارت مایه و غیره دیوان معاسیات بوده که در قانون اساسی ذکر شده و تا کنون مجری نداشتند و دیگری آنکه هر کس برای اقتضای وزارت آمده مسئولیت را چند روزه قبول و بمالنی بباله و مملکت ما صدمه وارد کرده بعد مجلس ملتفت شده سلب اطمینان از او کرده اوم رفته در خانه راحت نشسته است دیگر او را بمعناکه نیاورده ایم و مجازات ندادیم اینک گفته میشود نباید اخباری را که شنیده شده در باب وزیر مایه در مجلس گفت بنده یکسره برخلاف این عقیده دارم چونکه ما وزیر هالم در مملکت از طبقه اول کم داریم پس برای حفظ این چند نفر قلیل نادر میانه مردم سوء عقیده نسبت بمان قبیل وزرا پیدا شد باید ما در مجلس مقدس اظهار کنیم و آن وزیر آمده رفع شبهه نمایند و بنده بنابر این مجبورم آنچه شنیده ام واضح تر از آقای تقی زاده عرض کنم مردم اینطور میگویند که هر سه هائی که در زمان عین الدوله و مغارچی که بتوسط میر بهادر جنگ که تفریباً سبب هزار تومان است در بانک از صنایع الدوله تعقیب کرده اند که این قرض قرض دولت است ایشان در جواب تصدیق کرده اند که بلی حالا بنده عرض میکنم که اگر این وزیر عالم ما این تصدیق را در این حال مملکت ما کرده باشند دو خطا کرده اند یکی اینکه تصدیق بکنده خطیری قرض بیجا برای دولت و ملت معول است و مخصوصاً بکنده میشود که هر سه هائی واجب و قبوض دیوانی را قبول نکنند مثل آنکه در چندین قبل که اتباع خارجه قبوض مواجب میفریادند مخصوصاً از وزارت خارجه مراسم متعدد امثال بهمه سفارتخانه ها نوشته که رعایای آنها فهرست نخرند و این تصدیق این مسئله را هم متزلزل نموده است پس البته باید بیاید در مجلس رفع شبهه نماید و باز عرض میکنم تحقیق و مجازات باید باشد تا از این قبیل اتفاقات کم روی دهد

آقای میرزا محمود - وکیل حش این است که هر مطلبی را که میشود بگوید و راجع به وزارت خانه هست آن وزیر را برای توضیح خواست لکن هیب این است هر مطلب که در مجلس وارد میشود دوساعت بدون جهت در آن مسئله مذاکره شده و وقت مجلس را تلف میکنند همین طور که گفته شد باید وزیر مایه حاضر شوند و توضیحات دهند و يك مسئله هم چون راجع بباله است بنده عرض میکنم در خصوص استعوائی اتباع وزارت خارجه که بریروز در مجلس مذاکره شد از قرائی که شنیده شده وزیر امور خارجه باقی مانده آنرا از بانك پول قرض کرده و دادند باید ایشان را هم خواست که در این مسئله توضیحات بدهند .

رئیس - البته وزیر مایه را دعوت مینمائیم که در اداه این پول ها توضیحات بدهند و دیگر اینکه چیزی را که بنده خیلی اهمیت می دهم مسئله دیوان معاسیات است که تا دیوان معاسیات نباشد

موجب نفاق است باید وزیر مالیه خواسته شود و توضیحات بدهند.

آقای حاج امام جمعه - یکی از بدبختی های ما این است که وزیر امور آید نمی آید بجای ما مباحثه کنند و اگر حق دارند حرف خود را ثابت کنند و یک عیب این است که ما خودمان را مصوم گمان میکنیم ما امروز حق نداریم که بصنبح الدوله قبل از وقت اعتراض کنیم مگر اینکه بیایند در مجلس اگر نتوانست حق خود را ثابت کند آنوقت اعتراض میکنیم اما در باب دیوان محاسبات اینکه فرودید بکمیسیون مالیه رجوع شود باید آئینده اعتقاد نامر و همین مسئله امر بهادر را که سببه هزار تومان حواله داشت و مدعی طلب بود یک مبلغی از آنرا کمیسیون مالیه تصویب کرده بود در حالیکه مالیه بنظر آن تصویب مجلس است نه کمیسیون مالیه کیسیون مالیه حق ندارد که بی تصویب و اجازه مجلس از خود چیزی را تصویب کند.

مخبر الملک - بنده عرض میکنم خوب است بدها برای هر وزیری که میاید بقانون پارلمانی عمل کنیم حال بقانون اسلام و کفر کاری نداریم بموجب قانون داخلی مجلس هر وکیل که میخواهد مطلبی را اظهار کند یا وزیری را احضار اولاً باید آن مطلب را روی کاغذ بیاورد و پانزده نفر از وکلای آنرا امضاء کنند آنوقت اظهار کند بعد آن وزیر را اخطار کنند که برای توضیح حاضر شود نه اینکه اول وزیر بد بگوید بعد از او توضیح بخواهند و با این ترتیب هر کس بخواهد وزارت کند البته سفته است.

رئیس - بدی گفته نشده توضیح خواسته اند و باید وزیر مالیه را دعوت نمود که بیایند و توضیح بدهند.

مخبر الملک - بد گفتن به هر کس یکطور است حالا این ایراد بنده صحیح است یا نه اگر صحیح است بدها باوزرا بموجب قانون داخلی مجلس و همه پارلمانها رفتار شود.

وکیل التجار - مادامی که دیوان محاسبات تأسیس نشده هر کسی که وزیر مالیه باشد باید پانزده بیانزده بدها بصورت حوالجات و مغارج از او خواسته شود که مجلس وقت نماید تا نظامنامه دیوان محاسبات نوشته شده و این اداره تأسیس شود.

آقا شیخ محمد علی - چون اذهان و کلا در باب دیوان محاسبات مسوق نیست نمی توانند رای دهند خوب است این مسئله برای روز پنج شنبه گذاشته شود.

رئیس - بلی این مسئله هم تمام شد روز پنج شنبه در باب آن گفتگو شده پس از اخذ نتیجه باید از وزیر مالیه نظامنامه آن خواسته شود و حالا بودجه نظمی که موضوع مناقره امروز است قرائت میشود.

(در این موقع شروع بقرائت بودجه نظمی شده و در باب حقوق یکساله رئیس نظمی مذاکرات زیاد شده بالاخره در اینکه هر کسی مبلغ اقل آنرا دوهزار تومان و مبلغ اکثر را در دوهزار و چهارصد تومان رای میدهد ورتبه سید پیندازد و الا ورتبه آبی رای گرفته شد و همین ماخذ مذکور با کثرت آراء تصویب شد.)

رئیس - فردا مجلس خاص منعقد میشود و

روز پنجشنبه وزیر مالیه و وزیر امور خارجه برای توضیحات دعوت میشوند و معاون وزارت داخله هم برای توضیحات مسئله کرمانشاهان و خلخال خواسته میشود.

مذاکرات روز ۵ شنبه ۲۷ شهریور ربيع الاخر ۱۳۲۶

دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات جلسه قبل قرائت شد
(اسامی قائلین جلسه قبل)
ادب التجار - آقا شیخ یحیی کرمانی - شمس - الاطباء کرمانی.

رئیس - تلگرافی از ضرر رسیده بعضی استحضار خاطر آقایان قرائت میشود
(قرائت شد اشعار داشت باینکه در این موقع که جناب مستطاب همة الاسلام آقای حاج سید محمد بطرف ایران عزیمت نموده اند یقین است که از جانب اهالی موجبات توفیر ایشان را بعمل آورده و در فراهم آوردن لوازم احترامات ایشان خواهند کوشید که باعث امتنان اهل علم خواهد بود.)

(نجل مرحوم حاجی میرزا خلیل)
رئیس - مسلم است در آن روزی که جناب آقا ورود خواهند کرد کمال احترام و توفیر مرعی خواهد شد و این هم لایحه است که از انجمن برادران دروازه قزوین رسیده بعضی اطلاع آقایان بکلام محترم قرائت میشود (قرائت شد قریب بمضون ذیل)

بصاحت مقدس مجلس شورای ملی شید الله ارکانه از آنجائیکه هر یک از افراد ملت که میتوانند خدمتی بوطن نمایند فریضه ذمه آنها است که از خدمت گذاری کوتاهی نکرده باجان و مال خود خدمات ملی را بپذیرند برساند و در معاونت اصلاح وزارتخانه ها همراهی نمایند عایدات متذکر خاطر و کلائی محترم میشود که تا ادارات دولتی منظم نشود هیچ کاری بمجرای طبیعی خود جاری نخواهد شد اگر چه وزراء و بزرگان اوقات خود را بصرف بجهت اینکار کرده اند اما افسوس که بواسطه بعضی موانع کورخ داده نتیجه دست ندهاده است لهذا استدعا میشود که یک هیئتی مرکب از دوازده نفر از ملت انتخاب نمایند که ادارات وزارتخانه ها را بطور جدید تشکیل نموده و نظارت تامه داشته باشند و این هیئت نیز باید سیار باشد که در تمام دوایر دولتی سیر کرده مراقبت تامه بعمل آورند مستدعی است که بر اراضی مزبور توجه فرموده ابر مقرون بصواب است اجرا فرمایند.

مستشار الدوله - از اتفاق آراء ملت با بعضی از وکلای محترم خیلی تشکر مینمایم این تشکر و اندیشه را در چندین قبیل با خیلی از وکلای کمیسیون رئیسه مذاکره شده و این کمیسیون فواید خیلی مهمی خواهد داشت پاره اشخاص هستند که قابلیت آن شغلی را که دارند ندارند و بعضی ها هم هستند که خیلی قابلند ولی در مرتبه پستی واقع شده اند اما وزراء بواسطه نداشتن قانون آن اقتدار را ندارند که تغییر و تبدیل بدهند لهذا اگر این اقتدار را بآن کمیسیون بدهند که از طرف مجلس مقدس این هیئت علاوه از تنظیمات اداره اشخاص را هم رسیدگی نموده هر کسی باندازه لیاقتی که دارد کار رجوع شود ادارات خیلی منظم خواهد شد و بقیه بنده وجود این کمیسیون منتج ثمرات مفیده خواهد بود

آقا سید حسن تقی زاده - این کمیسیون

که گفته شد بسیار خوب است اما نه رسمی است نه قانونی و تازه میخواهیم ایجاد نائیم پس باید اول لزوم او را بدانیم و احساس کنیم آن وقت در ترتیب آن مذاکره بشود امروزه احتیاج مابین کمیسیون از پول هم بیشتر است این ادارات پوسیده که از سابق هست حتی خود وزیر هم نمیتواند آنها را اصلاح نماید اما این کمیسیون بدون ملاحظه اصلاح می نماید و ادارات وزارت شاه های ما منظم شده چیزی که همیشه موجب شکایت ماست رفع میگردد اکثر اجراء ادارات امروزه اجزاء واسطه هستند و باین اشخاص هم میشود ملکت را اصلاح کرد و اصلاح آن ادارات هم اینطور که عرض شد یک نتیجه آئین و بازاری قوی میخواهد که بدون ملاحظه هر کسی که از اوکاری ساخته نیست اخراج کرده و اشخاصی را که میتوانند از عهد کار بر آید سر کار بیاورند و بقیه بنده اگر مجلس مقدس لزوم آنرا احساس می نماید باتفاق آراء رای داده و بجهت اینکه این مسئله قانون شود از طرف اهل حضرت هم اجازه داده شود که همانطور که از طرف مجلس ملی قوه داده میشود از طرف اهل حضرت هم اجازه قوه داده شود که این کمیسیون رسمی و قانونی شده و بآن بنجه آئین که گفته شد مشغول اصلاح ادارات ملکت شوند.

رئیس - این مطلب اساساً صحیح است و حال بعضی اختراقات شد و ملتا کره در این باب باید نمود که این کمیسیون چه باید بکند و حالا برای اینکه ذهن و کلام مسوق باشد قرائت شده تا این که روز دیگر مطرح بشود در اینکه این کمیسیون چه باید بکند جناب آقای دبیر الملک معاون وزارت داخله تشریف آورده اند برای توضیحاتی که جناب آقای حاجی امام جمعه از بابت کرمانشاهان وغیره خواسته بودند.

آقای حاج امام جمعه - از فرار دیورن هائی که از کرمانشاهان وغیره رسیده اولاً نجفعلی خان نام منصور الملک هر چه خواسته است در اطراف سنقر و کرمانشاهان کرده است و همچنین قریب سه هزار سوار از کاکوند در اطراف کرمانشاهان آنچه می خواسته اند کرده اند ولی از یک مابین حرفها شنیده ایم دیگر این حوادث از اهمیت و حرفها از اثر افتاده است حال وزارت داخله در این خصوص ما چه اقدامی کرده آقای معاون وزارت داخله توضیح بدهند.

دبیر الملک - این تخطیات شایع کاکوند بنهاند و کرمانشاهان همیشه در این موقع می شده چون سابق استبدادی در آنجا بود جلوگیری می شد و بیشتر باعث این تخطی مسئله پارسال شد که استعدا کافی در آنجا نبود که در مقابل آن تخطی تنبیه کاملی از آنها بشود چون پارسال مؤاخذه از آن ها شده اسامی هم اقدام کرده اند فعلاً بظهور الملک تلگراف شد که ظهیر الملک شهر و اطراف شهر را منظم نموده و استعدا فراهم آورده از اشرار جلوگیری کنند و ایشان هم تا یک اندازه شهر و اطراف شهر را منظم کرده اند و صیالت ایل کاکوند هم در اطراف کنگاور هستند و باساری اصلاح هم جنگی کرده و ساری اسلان جلوگیری کرده و تلگراف نموده تفنگ وغیره خواسته بودند و قرار شد از طرف وزارت جنگ حکم شده از کرمانشاه فرستاده شود و شاهزاده ظفر السلطنه را هم که بقم وارد شده بودند

دبیر الملک - این تخطیات شایع کاکوند بنهاند و کرمانشاهان همیشه در این موقع می شده چون سابق استبدادی در آنجا بود جلوگیری می شد و بیشتر باعث این تخطی مسئله پارسال شد که استعدا کافی در آنجا نبود که در مقابل آن تخطی تنبیه کاملی از آنها بشود چون پارسال مؤاخذه از آن ها شده اسامی هم اقدام کرده اند فعلاً بظهور الملک تلگراف شد که ظهیر الملک شهر و اطراف شهر را منظم نموده و استعدا فراهم آورده از اشرار جلوگیری کنند و ایشان هم تا یک اندازه شهر و اطراف شهر را منظم کرده اند و صیالت ایل کاکوند هم در اطراف کنگاور هستند و باساری اصلاح هم جنگی کرده و ساری اسلان جلوگیری کرده و تلگراف نموده تفنگ وغیره خواسته بودند و قرار شد از طرف وزارت جنگ حکم شده از کرمانشاه فرستاده شود و شاهزاده ظفر السلطنه را هم که بقم وارد شده بودند

دبیر الملک - این تخطیات شایع کاکوند بنهاند و کرمانشاهان همیشه در این موقع می شده چون سابق استبدادی در آنجا بود جلوگیری می شد و بیشتر باعث این تخطی مسئله پارسال شد که استعدا کافی در آنجا نبود که در مقابل آن تخطی تنبیه کاملی از آنها بشود چون پارسال مؤاخذه از آن ها شده اسامی هم اقدام کرده اند فعلاً بظهور الملک تلگراف شد که ظهیر الملک شهر و اطراف شهر را منظم نموده و استعدا فراهم آورده از اشرار جلوگیری کنند و ایشان هم تا یک اندازه شهر و اطراف شهر را منظم کرده اند و صیالت ایل کاکوند هم در اطراف کنگاور هستند و باساری اصلاح هم جنگی کرده و ساری اسلان جلوگیری کرده و تلگراف نموده تفنگ وغیره خواسته بودند و قرار شد از طرف وزارت جنگ حکم شده از کرمانشاه فرستاده شود و شاهزاده ظفر السلطنه را هم که بقم وارد شده بودند

دبیر الملک - این تخطیات شایع کاکوند بنهاند و کرمانشاهان همیشه در این موقع می شده چون سابق استبدادی در آنجا بود جلوگیری می شد و بیشتر باعث این تخطی مسئله پارسال شد که استعدا کافی در آنجا نبود که در مقابل آن تخطی تنبیه کاملی از آنها بشود چون پارسال مؤاخذه از آن ها شده اسامی هم اقدام کرده اند فعلاً بظهور الملک تلگراف شد که ظهیر الملک شهر و اطراف شهر را منظم نموده و استعدا فراهم آورده از اشرار جلوگیری کنند و ایشان هم تا یک اندازه شهر و اطراف شهر را منظم کرده اند و صیالت ایل کاکوند هم در اطراف کنگاور هستند و باساری اصلاح هم جنگی کرده و ساری اسلان جلوگیری کرده و تلگراف نموده تفنگ وغیره خواسته بودند و قرار شد از طرف وزارت جنگ حکم شده از کرمانشاه فرستاده شود و شاهزاده ظفر السلطنه را هم که بقم وارد شده بودند

دبیر الملک - این تخطیات شایع کاکوند بنهاند و کرمانشاهان همیشه در این موقع می شده چون سابق استبدادی در آنجا بود جلوگیری می شد و بیشتر باعث این تخطی مسئله پارسال شد که استعدا کافی در آنجا نبود که در مقابل آن تخطی تنبیه کاملی از آنها بشود چون پارسال مؤاخذه از آن ها شده اسامی هم اقدام کرده اند فعلاً بظهور الملک تلگراف شد که ظهیر الملک شهر و اطراف شهر را منظم نموده و استعدا فراهم آورده از اشرار جلوگیری کنند و ایشان هم تا یک اندازه شهر و اطراف شهر را منظم کرده اند و صیالت ایل کاکوند هم در اطراف کنگاور هستند و باساری اصلاح هم جنگی کرده و ساری اسلان جلوگیری کرده و تلگراف نموده تفنگ وغیره خواسته بودند و قرار شد از طرف وزارت جنگ حکم شده از کرمانشاه فرستاده شود و شاهزاده ظفر السلطنه را هم که بقم وارد شده بودند

آقای میرزا سید علی تقی - امروز با جناب دبیر الملک خیلی صحبت در این باب شد ایشان هم واقعا خیلی اقدامات کرده اند چون در باب کرمانشاهان آنچه باید گفته شود آقایان فرمودند بنده زیاد عرض نمیکم همین قدر عرض میکنم.

(جن و ملک بر آدمیان کریم میکنند)
آنچه در این یکساله باهالی کرمانشاهان گذشته خدا میداند و اینکه ظفر السلطنه از قم حرکت کرده اند و باخبر نمیدانم و اگر حرکت نکرده باشند باید تاکید شود که زودتر حرکت نمایند و در این مدت یکسال آنچه تلگرافات کرده اند اگر دیده شود معلوم میشود چه صدمات بآنها وارد آمده اصلاً حکومت کرمانشاهان نمیدانم چطور است که درست صورت نمیکند بهر بجزی هست باید زودتر شاهزاده ظفر السلطنه حرکت نموده بروند و امورات آنجا را اصلاح نمایند اهالی کرمانشاهان که یکسال است در اینجا منتظرند تا کتون بعرض آنها رسیدگی نشده است.

رئیس - یک مسئله دیگر در باب خلخال است که جناب حاج امام جمعه توضیح میفرماید.

آقا حاج امام جمعه - در این یکسال و نیم که وضع ملکت تغییر کرده اغلب جامان انقلاب پیدا شده اما این مسئله خلخال طوری است که من نمیتوانم اظهار نماید و قبیح میدانم و اگر هم بگویم آقای دبیر الملک خواهند صفت استعدا نداریم و اقدامات میشود یک نفر عمید السلطان در خلخال چندین زن مسله را اسیر و بیست سه ده را غارت کرده و چه صدمه ها وارد آورده است و این مسئله هم تازه نیست پنج ماه است حالا بفرمایید در این باب چه اقدام شده.

دبیر الملک - این قضیه کورخ داده.

آقای حاج امام جمعه - این مسئله از اوامر وزارت داخله آصف الدوله است عرض کردم که از کثرت وقوع اینگونه وقایع اهمیت آن از میان رفته و چیزی که هست ما محتاج بیک کس هستیم آنهم نیست آخرین یک نفر را که ممکن است بطهران احضار نمایم و شرش را از اهالی خلخال کم کنیم.

دبیر الملک - در باب خلخال همین طور که فرمودند از عمید السلطان و شکر الله خان نظام نمودند شاهزاده ظفر السلطنه گفت که آنجا را من امن میکنم حکومت و سوار و سرباز آنجا بسیرده شود ایشان واگذار شد و ایشان هم نتوانستند بآن صده سواری که بآنجا فرستادند از عهده اینکار بر آید از اینجا تلگراف بمخبر السلطنه شده است که از آنجا هم سوار و سرباز بفرستند علاوه تلگراف شده است که پنج دست هم از فوج خسته برود و امروز هم تلگرافی از غیر السلطنه آمده که اقدامات شده مقصود اینست که از طرف وزارت داخله کوتاهی نشده است.

آقای حاج امام جمعه - این که تقدیر میشود که این شرارت از پنج ماه قبل است تصور نشود که پنج ماه قبل يك اتفاق افتاده و حالا تمام شده است اینطور نیست بلکه هر روز يك واقعه دیگر رخ میدهد اما اینکه گفته شد سوار فرستاده شده بلی هفتاد سوار فرستاده شده و چهار نفر از آنها هم گفته شده و بقیه آنها در يك خانه هستند و باید از خانه بیرون نمی آید اما در باب اعتراض وزارت داخله

آقای حاج امام جمعه - این که تقدیر میشود که این شرارت از پنج ماه قبل است تصور نشود که پنج ماه قبل يك اتفاق افتاده و حالا تمام شده است اینطور نیست بلکه هر روز يك واقعه دیگر رخ میدهد اما اینکه گفته شد سوار فرستاده شده بلی هفتاد سوار فرستاده شده و چهار نفر از آنها هم گفته شده و بقیه آنها در يك خانه هستند و باید از خانه بیرون نمی آید اما در باب اعتراض وزارت داخله

صحيح است وزارت داخله باقلم بايد انتظام هر جا را از مامورين خود بخواند اما يك ايراد هست و مكرر هم در اين مجلس گفته ميشود آن اينست كه تمام كار هاى مابلاخطه و رقابت خراب ميشود بواسطه ملاحظه از نظر السلطنه حكومت خلكلارا بايد بيكي از منسوبان ايشان بدمند كه ابدأ نميتواند از عهده حكومت آنجا بر آيد حتى بنظام السلطنه هم اين مسئله گفته شده است كار هيچ است .

ديبر المللك - حال استمداد از آنر بايجان فرستاده شده و بجانب غير السلطنه هم تلگراف شده اميدواريم بزودي اصلاح شود .

آقاى حاج امام جمعه - بيقينه بنده ناپدا بصواب ديده جناب غير السلطنه يك حاكم مقدر براى آنجا معين نشود فرستادن استمداد فايده نخواهد داشت .

آقا سيد حسن تقى زاده - بنده در باب خلخال عرضي نميكنم ولي همين قدر براى اينكه وكلا و معاون وزارت داخله بيشتر از واقعات مطلع باشند عرض ميكنم كه در عرض اين بنجامه حوادث وروايات ناكوارى كه در خلخال روى داده و بر اهالى آنجا وارد آمده در هيچ جا وارد نشده و بر ايدامه عبدالسلطان و برادرش كارى گرفته اند كه اگر اقدامى نشود خلخال مثل شهرهاى بايل و غيره از ميان ميرود و اسمى از او فقط باقى نخواهد ماند و اگر عدم تلگرافات خلخال را از هشت پايه قبل باين طرف نگاه كنيد خواهيد دانست تقريباً هزار متجاوز است و ماه روز منتظر يم كه يك واقعه تازه رخ دهد تا در او صحبت كنيم هيمنقدر عرض مي كنم محض رضاي خدا بيايد از مذاكرات رسمى بگذريد و فكرى براى اصلاح آنجا بنمايد تا وزير داخله معين شود يا نشود شاكه معاون وزارت داخله هستيد اقدامى بكنيد و اگر صلاح است سهام الدوله كه امور باذربايجان شده او را مأموريت دهيد كه همين طور كه ميرود آنجا را منظم نموده و برود تا هميد السلطان و برادرانش در آنجا هستند منظم نخواهد شد و هر چه زودتر بايد اقدامى براى اصلاح آنجا بشود .

اسدالله ميرزا - بنده ميخواستم عرض كنم كه خواهند گفت ما سايب نداريم يا اينكه بول نداريم صحيح است ولي اكثر اين انقلابات تقصير اولياى امور است و بنده ثابت ميكنم در هر مومنى كه يك انقلاب مختصرى شد و تلگرافها گرفته و گفته شد كه تا زود است جلو گيرى شود و ممكن بود كه بسايب حاكم اصلاح شود مهادا اقدام نشد تا اينكه كار بجائى ميرسد كه با هزارو يانصد سوار نمى توانند جلو گيرى نمايند در مسئله كرمانشاهان مكرر وزير داخله گفته شد كه كرمانشاهان با اين اهميت نبايد بي حاكم باشد و خيلى لزوم دارد جواب دادند كه همين دروزمه معين ميشود و خواهد رفت همين طور بسامعه گذشت و از آنطرف هم از ظهير المللك كه يك اندازه انتظام آنجا را فراهم آورده بود سلب اقتدار كردند و بعد هر چه تكليف شد گفتند بمن ربطى ندارد تا كار كرمانشاهان پاينجا رسيد كه ملاحظه ميفرمائيد همين طور در مسئله خلخال هفت ماه است كه تلگرافات متضادانه گرفته اند و بدو امر خيلى جزئى بود و بايل جلو گيرى ميشود و حالاً بايل هم نميشود گذشت

آقا شيخ حسين - اينكه معاون وزير داخله گفتند وزارت داخله غير از قلم و كاغذ كار ديگرى نيستند بكنند بنده عرض ميكنم تكليف ديگرى

دارد الا اگر خداى نخواست پاكنى رسيد كه در جوف او چيزى بود قبول نكنند و ثانياً بايد ملاحظه از احدى نكنند و وزير امروز بايد قانونى باشد و موافق قانون رفتار كند چنانچه عالم هم بايد قانونى باشد يعنى عالم بايد خود را مقيد بقانون شرع و وزير خود را مقيد بقانون مملكت نمايد پس بايد وزير داخله بدون ملاحظه مطابق قانون هر كس را لايق ميداند مأموريت و حكومت دهد تا اينكه ادمم موافق قانون رفتار نمايد .

وكيل التجار - مسئله خلخال يكسال است و اين عبدالسلطان اول عبدالملك بود بعد او را ترقى داده و فرستادند در اطراف رشت شروع به شرارت كرد و بعد در خلخال بنائى شرارت را گذاشت و مخصوصاً در اين سه ماه آخرى چه صدمه ها وارد آورد با اين ترتيب چرا بايد با عبدالسلطان گفته شود و بنابيد بيوكخان باقى دولت را عبدالسلطان اسم برد هيمنقدر تلگراف شود كه بيوك خان را گرفته و بفرستيد در آن صفحات آدمهائى هستند كه فوراً او را دستگير نموده در روانه ميفارند .

ديبر المللك - صحيح است كسيكه اينطور شرارت ميكند بايد از شرافت امتيازات دولتي محروم باشد و اينكه گفته شد عبدالسلطان بجهت شناسائى بود اما در باب تلگراف بايد اقدام در امور از زوى ترتيب باشد و گفته شد كه در اين باب بجانب مغرب السلطنه تلگراف شده است .

حسن عليخان - كليتا عرض ميكنم كه وزرا تا كتون معنى مسئوليت را نفهميده اند زيرا ميگويند ما غير از قلم و كاغذ چيز ديگر نداريم معنى مسئوليت اين نيست كه هر وقت ملت و مجلس بهر انى كند آنها بيايد يك اظهارى بكنند و بروند اگر اينطور باشد كه مجلس براى هر جزئى (انتر پلاسيون) توضيح بخواهد هيچ كار بيشتر نخواهد كرد وزير داخله نبايد هميشه منتظر بشود كه مجلس از او رفع افتشاشات را بخواهد او بيايد يك جواب داده از سر خود رفع كند در صورتيكه هر چه در مملكت واقع ميشود اول بايد وزير داخله اطلاع پيدا نموده و اقدام كند توب ميخواهد بفرستد تفنگ ميخواهد بفرستد و اگر حرفى دارد بيايد صحبت كند و ثابت نمايد چنانچه وزير داخله فرانسه در يك مسئله شش ماه با وكلا طرف شد و هاقبت پس از شش ماه حقايت خود را ثابت نمود و وزير ما از مجلس ترس دارند و ميخواهند كل و جزئى امور با اطلاع و دستور العمل مجلس باشد اين است كه همچكار بيشتر نميكنند تا وزير امور را چه بخودشان را با كمال قوت قلب و اطمينان اقدام نمايند هيچ امرى بيشتر نخواهد كرد .

حاج ميرزا آقا حسين زاده - اين بيوك خان در چند سال قبل بازر در خلخال شرارت و قتل و غارت ميگرد و حكومت اردبيل با سهام الدوله بود از تيريز تلگراف كردند به سهام الدوله او را دستگير نموده به تيريز فرستاد و دو سال حبس بود حالاً هم بيقينه بنده بهتر اين است كه مأموريت اين كار به سهام الدوله داده شود كه او را دستگير كرده و بفرستد و آنجا را منظم كند .

آقاى حاجى امام جمعه - اگر چه سواز وزير داخله نداريم ولي همان طور كه گفته شد كارهاى راجع

بان وزير را از آن وزارت خانه و مدير آن كه شما هستيد بايد بخوايم امروزه از هر چيز مقدم تر تحميل امنيت است و يك ترازو تحميل امنيت اين است كه هر روايه در هر جا اتفاق ميفالند فوراً تلگراف خانه راپورت آنرا بدهد خوب است در اين مراتب تا به عمل آيد كراپورت و قايع را تلگراف خانه خيلى زود برساند

مؤتمن المللك - در باب سوار كاكارو نجيب كار اين است كه ما از سرحدات و نقشه مملكتى درست اطلاع نداريم اصلاح را بطور اكل از قفا ميخوايم مثلا ميگويند سواره كهر برود كه دوازده فرسخ فاصله دارد و حال آنكه اولاً اين ايل كاكارو منتهى اگر بتوانند از ميان خود سوار سوار انتخاب نمايند اينكه گفته ميشود سه هزار نفر است بسى اصل است و ثانياً راه اصلاح اين است كه بسوازه خزل و سارى اصلاان تلگراف شود جلو گيرى نمايند و در آنجا ها از اين قبيل استمداد خيلى حاضر است .

رئيس - و فنيكه مسئله مذاكره ميشود هر كسى راى دارد اظهار نمايد در مسئله كرمانشاه رسيدم شد كسى حرفى دارد گفتند خير بعد مسئله خلخال مطرح شد دوباره بازر كرمانشاهان صحبت ميشود اين ترتيب صحيح نيست در هر موضوعى كه مذاكره ميشود آنچه راجع با موضوع است در آنوقت بايد گفته شود از مسئله كرمانشاهان گذشتيم صحبت در خلخال بود .

آقا سيد حسين - همين طور كه گفته شد كاكارو هاجر كنى كرده اند و سوارهاى خزل از آنها جلو گيرى كرده سارى اصلاان هم اقدامى نموده زد و خوردى با آنها كرده و جلو گيرى نمود و آنها اينتقارها قوه ندارند و اين قدر ماهم اهميت ندارند و همچان سارى اصلاان و سوارهاى خزل تا كيد شود جلو گيرى خواهند كرد .

رئيس - در باب كاشان هم جناب آقا سيد حسين توضيحى ميخواستند .

آقا ميرزا سيد حسن - در خصوص كاشان مقصود اين بود بمقتض السلطنه وقتى كه وارد آنجا شد انجين ولايتى آنجا را متفصل نمود و حال مدتى است كه اهالى كاشان از دست اوشاكي و مظلمند و پانزده روز هم در كاكن را بسته تعطيل عمومى نموده آيا در اين خصوص چه اقدامى شده است .

ديبر المللك - بمقتض السلطنه تلگراف شد و احضار شده كه بيايد و از جانب او تا ببالعكوه در آنجا باشد تا اينكه تحقيق و رسيدگى شود از اين كه تقصير اوچه بوده است .

احسن الدوله - تمام اين مذاكرات از قبيل ضرب زيد و عمر است جز لفظ نتيجه ديگرى ندارد آخر اين اقدامات را كه ميگويند شده پس چرا دريگجا ظهور و بروز ندارد .

آقا شيخ محمدعلى - خيلى مذاكرات شد همين قدر گفته ميشود كه اقدامات مجدانه شد و خواهد شد و ما حالاً از اين لفظ چيزى نفهميده ايم آقاى احسن الدوله اظهار صريحى كردند آخر بيايد اين اقدامات يك نتيجه داشته باشد .

رئيس - براى اين همه مذاكراتى كه ميشود بايد اساسى ترتيب داد و اساس آنها هم همان نظامنامه وزارت داخله و حكومت است كه نوشته شده مادام كه اين نظامنامه مجرى نشود و ادارات حكومتي منظم و اداره نشود هم روزها اين قبيل شكايات از حكام خواهد شد

پس بايد اقدام كرد كه اين نظامنامه مجرى شود تا اينكه مجلس مشغول اينگونه مذاكرات نكردد .

آقا سيد حسن تقى زاده - آنچه در اين مدت از وزارت داخله توضيح خواسته شد در باب حكومت وغيره تماماً بى نتيجه بوده در خصوص انتظام ادارات حكومتي كه گفته شد گمان اين است كه بعد از چند ماه وزير داخله جديدي بمجلس خواهد نوشت كه بكمذتى ميخواهد تا اين قانون را مجرى بناريم و چند ماه مهلت ميخواهد وعده بدبخنى ما اينست كه هر چه شكايات ميشود از حكام است و باز صدائى يكتفر و وكيل هم در عقب حاكم بلند ميشود فوراً آن حاكم را احضار كرده حاكم ديگر راپايجائى او ميفرستند و هر چه كه آن حاكم سابق كرده اين ديگرى بدتر از آن خواهد كرد وقتى حاكمى كه تغيير داده شود و ابدأ مجازات نييند و برود آسوده بنشيند ديگرى كه بجائى او ميرود يقين است چه خواهد كرد عقيده بنده اين است كه اگر شما بخواهيد مملكت منظم شود اين ترتيب را معمول بداريد كه حاكم خواه مقصر و خواه غير مقصر او را تغيير ندهند و اگر تغيير ميدهند بطهران آورده بعد از ثبوت تقصير مجازات بدهند هر گاه اين ترتيب معمول نشود همچوقت ولايات منظم نخواهد شد اين تغيير حكام هم مثل تغيير كابينه است كه براى تشفى قلب خودمان كابينه اول را عزل كرده كابينه جديدي روى كار مياوريم در حالى كه از همان روز اول آن كابينه مشغول خرابى بوده اند ولي بعد از مدتى وقتى كه خرابى آنها ظاهر شد آن وقت منظر آن سوارها ميخوايم و اين تغيير حكام هم از همين قبيل است و آن حاكمى را كه ميفرستند آنچه ميخواهد ميكنند و آنچه كه بايد از مردم بگيرد گرفته بدارند و عزل ميكنند و مردم آن ولايت محض تشفى قلب و از اينكه تنفس بكنند از عزل آنها كم خوشحال مي شوند و بعد از چند روزى حاكم ديگرى ميرود باز مشغول همان ترتيبات ميشود پس اگر ميخواهيد مملكت شما منظم بشود حاكمى كه خيانت او ثابت شد او را مجازات داده بعد ها رجوع خدمتى باو نشود تا اينكه عبرت سايرين گردد .

وكيل التجار - بنده عرض ميكنم همان طور كه مختصر آنرا آقاى تقى زاده گفتند نبايد فقط از عزل حاكم خوشحال شد و از اعمال او صرف نظر كرد بايد حاكمى كه خيانت نمود او را در تحت استنطاق آورده بعد از ثبوت تقصير مجازات داد و در جرايد اعلاناً نوشت كه اين شخص چنين خيانتى كرده تا اينكه عبرت و باهت تنبه ديگران شود و اگر از طرف رعايا برخلاف شكايات شد آن هم رسيدگى بشود و مجازات خود برسند تا اينكه بعداً عرض خلاف نكنند اگر اين ترتيب در ياره يك نفر مجرى شود بعد ها حكام تكليف خودشان را ميدانند .

ديبر المللك - در اين مسئله جواب داده شد كه بمقتض السلطنه را احضار نموديم بعد از تحقيق و ثبوت خيانت البته مجازات خواهد ديد و ناپب الحكومه فلا باشد تا اينكه حكومتي از براى آنجا معين شود و انجين ولايتى آنجا را هم گفتيم كه تشكيل و مرتب نمايند .

صدر العلمائى نظري - خيلى عجب دارم از اينكه ميگويند او را خواسته ايم تا تحقيق خود در صورتيكه شراره ظلم اين شخص به مسايگان هم سرايت كرده و همه مى دانند كه در خصوص ناپب

حسين مامورين حكومت چقدر خرابيها و تمدى بر اهالى كاشان نموده با اينحال ميگويند كه ناپب الحكومه از جانب او باشد تا اينكه او بيايد تحقيق بشود .

آقا ميرزا ابوالحسن خان - بنده اعتراض دارم وقتى كه وزيرى را احضار بمجلس مينمايند فقط براى توضيح خواستن مسائل معينه است نه اينكه بعد از آمدن هر كس هر چه ميخواهد بدون اينكه قبل از وقت اطلاع بدهد بيرسد منتهى اگر كسى در باب آن شواالات معينه اطلاعى داده بديگويد نه اينكه از موضوع خارج شود بنده عرض مينمايم كار ما از بنهان خراب است و ما در صدد آرايش و نقش ونگار آن هستيم شما غير از معاون وزير داخله وزير امور خارجه را هم خواسته ايد كه توضيحات بدهد و حال معنى است كه در اينجا نشسته و همه منتظرند كه توضيحات ايشان را بدانند و بنده قليم در تزلزل است پس خوب است حالا از وزير امور خارجه توضيحات خواسته شود .

رئيس - شايد از براى آن وقت پيدا نكنيم در باب تنكبان هم آقا مير عماد توضيحات خواسته بودند .

آقا مير عماد - در چندى قبل آقاى تقى زاده از وزير داخله در چند چيز توضيحات خواسته بودند در موضوع كرمانشاه و كردستان و شيراز و غيره و يكي هم در باب تنكبان بود كه وزير داخله گفتند حكومت براى آنجا معين كرديم پسر و برادر سيه دار را هم احضار كرديم و پسرش همين روزها خواهد آمد حال مدتيست مى گذرد و هيچ اثرى پيدا نشد جز آنكه امير اسد در آنجا در صدد ساختن قلعه و جمع آذرى قورخانه و ذخيره است حال كار بان نداريم مى خواهم بدانم حكومتي كه براى آنجا معين شد چه خواهد يانه

ديبر المللك - آن حاكمى را كه براى آنجا معين شده بود چنانچه خودتان هم اطلاع داريد استفاده او نميرود و هنوز كس ديگرى براى حكومت معين نشد و از اينكه امير اسد تاحال نيامد چون محتاج بقوه و استمداد بوده كه او را بياورند و اين هم بعضى اشكالات و موانع داشت از اين جهت مأمورى براى آوردن او فرستاده نشد و از براى تعيين حكومت و ناهمين آنجا در كميسيون داخله يك روزى مذاكره ميكنيم آنچه كه صلاح رسواست بزودي اقدام خواهد شد و حكومت صريحى براى آنجا معين مى شود كه زودتر برود (قرار شد كه اين مطلب يك روزى در كميسيون داخله مذاكره و نتيجه گرفته شود) .

رئيس - بر حسب اظهار آقاى مستشار الدوله در جلسه قبل جناب وزير امور خارجه احضار شده اند بجهت توضيحات بيله سوار و حال مدتى است تشريف آورده اند .

مستشار الدوله - چند روز قبل در باب قضيه ناگوار بيله سوار كه يك نفر صاحب منصب روسى باشى نفر سالدات مسلح بعنوان اين كه اسبى از آنها باين طرف گذشته بود بخاك ايران وارد شده ببيجهت يكي دنفر از رعاياى ايران را كشته بود بعد گوياء چند نفر از شامونها بحمايت كسان خود بر آمده با آن صاحب منصب و سالداتها نزاع كرده

آن صاحب منصب و دو نفر سالدات مقتول شده بعضى وقوع اين قضيه جمع كثيرى از ساكر منظم روس وارد خاك ايران كشته گمر كفايه و چند فرقه را نهب و غارت كرده و آتش زده جمعى را مقتول نموده بودند در اين باب از جناب وزير امور خارجه توضيح خواستيم از راپورتهاى سالدات روسى و حكومت اردبيل وغيره توضيحاتى دادند و وعده اقدامات و توضيحات ثانوى فرمودند بعد معلوم شد ميصير المللك قونسول بادكويه را براى تحقيقات محليه مامور كرده بودند كه از روى صحت و دقت راپورت بدهند اين بود راپورتى كه ايشان داده بودند در جلسه قبل قرائت شد لازم بود كه اين مسئله كشته شدن يك نفر صاحب منصب بكي ديگرى از رعاياى ايران را كشته و خود هم كشته شده در همان حال طبيعى محسود مانده مثل وقايع سرحدى كه در سنوات سابقه اتفاق ميفالند بهمان ترتيب سابق بترتيب كميسيون اصلاح ميشود ولي متأسفانه از قرار معلوم يك نفر سردار روسى با دو سه هزار قشون منظم بسرحد ايران آمده و (اليتيمات) محتوى تكاليف شاهه بفرمانفرماى آذربايجان نوشته و از سيم ماه مه تا نهم مدت قرار داده بطورى كه پس از رسيدن تلگراف بفرمانفرماى آذربايجان بدون معطلى اگر جواب ندهند آن مدت تمام ميشد و آن صاحب منصب در اتمام حجت كه نوشته اظهار ميندارد كه اگر اقدامات نشود من بى رحمانه بخاك ايران وارد شده چنين چنان خواهم كرد يعنى باز بجهت يكتفر رعاياى بيچاره ايران را از اطفال و نسوان كشته و دهايت را خواهم سوزانيد و حال آنكه اين ترتيب موافق هيچ قانونى نيست كه بواسطه يكتفر مقصر و حال آنكه مقصر هم نبوده و در مقام معافه بر آمده زيرا كه بسواز تجاوز از صاحب منصب و سالدات روسى شده بر فرض تقصير هم باز هيچ قانونى همچنين كارى را تجويز نمينمايد جاى كمال تعجب و تأسف است كه از طرف دولت دوست همچوارى كه حسن مناسبات و روابط اتحاديه آن تا كتون موجب امتنان و اطمينان بوده اين قسم اقدامات جايرانه تجويز بشود علاوه بر عهود ثابته و اصول جايرانه اتحاديه موفق همچند و انصاف نيست كه در حق رعاياى مظلوم و بيطرف ايران از اطفال و نسوان از طرف دولتي كه بشوئات استقلايه دولت ايران با نظر دقت و اعتنا بايد نگاه شود اين قسم رفتار شود البته جناب وزير امور خارجه خواهند فرمود كه در اين باب چه اقدام فرموده و در استرداد حقوق زايه ايران از چان و مال چه فرار داده اند همين قدر بطور خلاصه عرض ميكنم كه نسبت بقومى كه در عروق حيايت او خون اسلاميت و ايرانيت جارى است و در باره مملكتى كه از قواى حياتيه او هنوز ريق هاى جند باقى است كه از آن ريق ها يكي حس مى است چنين رفتار خلاف قانون تجويز نتواند شد .

وزير امور خارجه - اطلاعات و اخبارات همان طور كه جناب مستشار الدوله گفتند رسيدم است و از بدو امر تا كتون مشغول مذاكره بوده ايم و بجا هاى لازم مذاكره شده و فعلا هم مشغول اقدامات هستيم لكن فعلا از دادن توضيحات متعذرم انشاء الله باز هم اقدامات لازم بعمل آمده روز ديگر توضيح كامل خواهم داد البته اين اظهار پذيرفته است (اكثر پذيرفتند)

حسينقى خان لواب - از قرار راپورتى

که مأمور ایران داده بود یکصد هفتاد و پنجاه تومن باهالی یلهسوار خسارت وارد آمده و خسارت گمرک خانه هم هنوز معین نشده باید این نکته را هم جناب وزیر در نظر داشته باشند که در این باب هم اقدامات بنمایند.

آقای میرزا ابوالحسن خان - اولاً نبدانم جناب وزیر امور خارجه برای توضیح دادن چراغ مندر شده و دیگر اینکه یک نفر صاحب منصب دولت همجواری دوست حق ندارد بکنفرانفرمای دولتی اینطور پروتست کند و این خارج از قانون است باید از طرف وزارت امور خارجه آنجا این مسئله بوزارت افراد ملت هستم پروتست می نمایم که این پروتست جنرال خارج از قانون بوده.

آقای سید حسن تقی زاده - آن توضیحات که و کلا از باب تهنیت و قتل و غارت از جناب وزیر امور خارجه میخواستند و فرمودند که نمی توانم توضیح دهم بنده نمیخواهم ولی آنچه که بر سر آن بیچاره ما وارد آمده برای این است که هم درد بشوند با آن کسانی که این گونه مصائب بر آنها وارد آمده آنچه خواسته اند کرده اند و اسم این بیچاره ها را وحشی و دزد گذاشته اند که هر قدر صدمه بآنها وارد آمده بگویند برای تنبیه و سیاست بوده دولت ترانسوآل که بهمین اسم از میان رفت و بعد استقلال پیدا کرد حالا این خبر را بشنود میدانند حق با این بیچاره ها است حالا آنها اگر از هیچ جا امید ندارند اما از عالم نا امید نیستند زیرا در عالم هست جایی که حق را از باطل جدا نماید و قانون اسلام هم نمی تواند این مطلب را تحمل نماید که این طور ظلم بزرگ جوامعی وارد شود و باید یک محکمه را معین کرد تا تحقیق نمایند و معلوم شود که حقانیت با ما بوده و این ظلم بی اندازه بدون جهت بر این جماعت واقع شده تا این که نگویند یک جمعی متهمند آمدند و یک عده وحشی را سر کوبیدند و تنبیه کردند حالا اگر شمشیر تند وزیر امور خارجه تند و تیز نیست قلم ایشان باید باشد و مظلومیت ما را تمام عالم مدلل و ثابت دارد و امید است که شمشیر ایشان هم موافق قانون بین الدولی تیز باشد و امید است که از تمدنی و تجاوز بی حد جلو گیری کرده آنها را از خاک ما خارج نمایند.

(در این موقع صدای احسنت از حاضرین بلند شد.)

آقای حاج امام جمعه - مطلب را آقایان گفتند بنده هم یک کلمه میگویم این مسئله خیلی بر من اثر کرده است زیرا که این همسایه ما همیشه اظهار همراهی و دوستی با ما کرده است و علاوه ادعای عدالت نموده است چند نفر از تشون آنها که میآیند یک کورس بظلم ما تخطی نموده و از ماها میکشند و دو سه نفر هم از آنها کشته میشوند و فوراً جمعی دیگر آمده پنجاه و دو نفر از ما را میکشند معهنا صاحب منصب آنها میگوید که باید ترضیه از ورثه این سه نفر مقول خواسته شود و دیه داده شود اما هیچ وجه از پنجاه و دو نفر ما صحبت نمیشود گویا ما را آنها جزو بشر نمیدانند آیا ممکن است این مسئله را قبول کرد.

وزیر امور خارجه - امیدوارم باروا بطور اتصادیکه بین دولتین است انشاء الله این مسئله بزودی

اصلاح شده و موجب ترضیه خاطر طرفین گردد.

مستشار الدوله - بنده نمیخواستم داخل جزئیات شوم چون آقای نواب اشاره از خسارات وارده نمودند لهذا عرض میکنم که این خسارات آبی و حالی بوده است حالا باید خسارات دیگر بواسطه اینکه خانههای آنها را آتش زده اند و متواری شده اند و از بابت زراعت و غیره چقدر ضرر بآنها وارد آمده خواهد آمد باید معین و مذاکره شود.

وزیر امور خارجه - بطوری که عرض شد انشاء الله توضیحات خود را در این خصوص در مجلس دیگر عرض خواهم کرد.

رئیس - این مطلب را جناب وزیر امور خارجه در مجلس دیگر توضیح خواهند داد پریروز در اینجا قرار شد جناب وزیر مالیه بیایند در باب آن حوالجائی که داده اند توضیح بدهند حالا نوشته اند که صورت سئوالات را مشروحاً بنویسند تا ایشان بدقت رجوع کرده و بتوانند صحیحاً توضیح بدهند موضوع مذاکره روز شنبه همان بود چه نظریه است.

(جلسه پانزده دقیقه به فریب مانده ختم شد.)

مذاکرات روز شنبه ۲۹ شهریور ریح الثانی
مجلس دوساعت قبل از غروب منعقد شد
(اسامی قلابین جلسه قبل)

(آقای مخبر الملک) (حاجی سید محمد سراف)
(آقا ملاحسن وارث) (دبیر مسائل) (آقای شیخ اسمعیل)
(آقای شیخ حسن خان) (شس الاطبا) اظهار شد شمس الاطباء کسالت دارند.

رئیس - این شرحی است که از وزارت داخله رسیده در باب کتکات گوشه معض اطلاع آقایان و کلامی محترم قرائت میشود:

(قرائت شد قریب بضمون ذیل)
بمجلس مجلس مقدس شید الله ارکانه در مسئله کتکات گوشه از بلدی صورت امتیاز آنرا نوشته توسط حکومت فرستاده بودند ایشانست که بمقرستاده شده و خاطر منجر و کلاه معظم را جلب میشدند که زودتر از نظر شان بگذرد بواسطه اینکه انجمنها در این باب خیلی فشار میآورند.

رئیس - این هم صورت کتکات است ولی این مسئله در تحت انتقادات خود وزارت داخله و حکومت خواهد بود و باید خودشان از عهده ترتیب و مسئولیت آن بر آیند در این صورت قرائت آن در مجلس ایداً صحیح نیست خوبست صورت کتکات را عودت داده و به همین قسم جواب نوشته شود که خود وزارت داخله ترتیب صحیحی در این باب داده و بر عهده مسئولیت خود قرار بدهند (عموماً تصویب کردند.)

رئیس - این هم شرحی است که از وزارت عدلیه نوشته شده و ضمناً نظامنامه دفتر عدلیه را فرستاده و اظهار داشته اند که بخواهیم این نحو دفتر عدلیه را ترتیب بدهیم گمان میکنم این مسئله هم ربطی بمجلس ندارد در اداره هر طوری که صلاح میدانند دفتر خود را مرتب میآورد پس باید این هم عودت داده شود (عموم تصویب کردند.)

آقای میرزا محمود - آیدار ضمن این صورت بود چه حقوق آنها هم مست یانه.

رئیس - خیر فقط راجع بامور دفتری آن وزارت خانه است در این هم شرحی است که از وزارت مالیه در باب حقوق نصر الله تلگرافچی بخصوص

که مرحوم شده فرستاده قرائت میشود قرائت شده مشعر بود بر اینکه نصر الله خان چند روز استوفات کرده و مبلغ یک هزار و دویست تومن حقوق دارد و پانزده نفر هم اولاد دارد و دو نفر از اولاد او مستخدم هستند چون این حقوق زیاده از میزانی است که در قانون متوفیات ذکر شده اینست که رجوع بمجلس شده تا آنچه که از مجلس مقدس تصویب شود وزارت مالیه جبری بپردازد.

رئیس - این هم صورت حقوق مرحوم نصر الله خان و اولاد او است که فرستاده اند (صورت حقوق نصر الله خان تلگرافچی و اولاد او قرائت شد از قرائت ذیل) مواجب نصر الله خان بعد از قطع در سنه ماضیه بعهده جهت هزار و دویست تومن قلماملی خان تقدیم تومن جو چهار خروار کاه هشت خروار و چهل من.

غلامحسین خان - از صرف جیب صد تومن غلامرضا خان هشتاد تومن که جمیعاً میشود دویست و هشتاد تومن نقد چهار خروار جو هشت خروار و چهل من کاه.

آقای میرزا محمود - از این اتفاقات در ملک خیلی پیدا میشود و منحصر بهمین یک نفر نیست و بجهت هر یک نفر صحیح نیست لایحه نوشته شده و معنی اوقات مجلس ضایع شود باعتقاد بنده خوبست قرار دهند هر سه ماه یا شش ماه یکبار هر قدر از این اتفاقات افتاده کمیسیون مالیه صورتی نوشته بمجلس پیشنهاد نماید که مجلس یکروز دو روز وقت خود را صرف نموده و آنها را تصویب یا رد نماید.

آقای سید حسن - بنده بنده باید استحقاق هر یک از وراثت در این مورد معین شود که بهر کس باید ثلث داده شود و بهر کس باید نصف داده شود پس باید هر یک از این اتفاقات که رخ میدهد همان وقت با لایحه وزیر مالیه بمجلس آمده و مطرح مذاکره شود و دیگر اینکه موضوع مذاکره امروز بود چه نظریه بود رسالاً خارج از ترتیب شده ایم.

رئیس - صحیح است موضوع مذاکره امروز بود چه اداره پلیس است لکن این دوسه لایحه که قرائت شد برای این است که معین خود یک کمیسیون رجوع شود یا موزارت خانه و بهر یک از این دو جا معین شد از جاع گردد که زودتر جواب این لوایح داده شود.

آقای شیخ حسین - اگر باید این مطلب امروز مطرح مذاکره شود اجازه بدهید آراه خود را اظهار کنیم والا معین فرمائید چه روز مطرح میشود.

آقای سید حسن تقی زاده - این مسئله نقداً راجع بمجلس نیست و یک کمیسیون مالیه هم نباید رجوع شود بموجب قانون متوفیات که نوشته شده مواجب از پانصد تومن بیلا بتصویب وزیر مالیه و مجلس شورای ملی است باید وزیر مالیه تحقیقات لازم را بنماید و برای خود را نوشته و ملین را تصویب نموده بعد از آن بمجلس بفرستد تا مجلس نظر خود را بنماید و وزیرم رای خود را این طور باید بنویسند (که باید فلان مبلغ را بدهند اینک بنویسید) بنده بیایانه

رئیس - پس باید رجوع شود بوزارت مالیه که آنچه را صلاح میدانند تصویب نمایند و تحقیقات خود را هم بکنند بمجلس بفرستند و حالا هم بود چه نظریه قرائت میشود (شروع بقرائت بود چه نظریه شد) و اگر مواد آن بر تری ذیل مطرح مذاکره گردید مواجب دو نفر نایب رئیس در سال هر یک

هزار الی هزار دویست تومان با کثرت آراه تصویب شده مواجب دوازده نفر صاحب منصب دوجا اولاد سال هر یک از هشت صدالی نصد تومن مواجب صاحب منصب درجه دوم بیست و چهار نفر در سال هر یک از چهار صد الی چهار صد و بیست تومن - مواجب صاحب منصب درجه سیم شصت و نه نفر در سال هر یک دویست الی دویست و چهل تومن - مواجب ده باشی هشتاد نفر در سال هر یک صد و بیست تومن - مواجب پلیس هشتصد نفر در سال هر یک نود و شش تومن - مواجب ژاندرم صد نفر هر یک نود و شش تومن - ملبوس برای ده باشی و پلیس و ژاندرم یکصدست زمستانی چهار تومن تابستانی دویست دستی پانزده قران سه تومن - چکمه یک زوج بیست و پنجاه - کبوت دو زوج یک تومن - کلاه دو طاقه طاقه پنجاه و دو تومن - کمر بند عدد پنجاه - پالتو هر سه سال یکتوب و چهار تومن

رئیس - فردا روز یکشنبه است و مجلس خاص منعقد میشود روز سه شنبه هم موضوع مذاکره بقیه بود چه نظریه است که پس از مذاکره تصویب شده و دهم سیم آنها قرائت شود و حالا هم هر کس از اعضاء کمیسیون خارجه حاضر هستند تشریف ببردند که کمیسیون منعقد خواهد شد.

مذاکرات روز شنبه جمادی الاول ۱۳۲۶
دارالشورای ملی

بدواً مجلس خاص بود یکساعت و چهل دقیقه قبل از غروب مجلس علنی شد.

نایب رئیس دوم بجای رئیس (خلاصه مذاکرات جلسه قبل قرائت شد) اسامی قلابین جلسه قبل

حاجی امجد السلطان - میرزا الملک - حاجی محمد اسمعیل آقا - حاجی معین التجار - آقای مرتضی - مخبر الملک - حمام الاسلام - ارباب جمشید.

شروع بقرائت بقیه بود چه اجراء نظریه شد پس از تصویب بقیه مواد بود چه اداره نظریه دهم سیم قرائت و در باب محل آن مذاکرات زیاد شد بالاخره فرار شد در باب محل بعد بتصویب وزیر مالیه مذاکره شود و اخذ رای برای کلیه بود چه شد بهشتاد و هشت رای تصویب گردید.

نایب رئیس - کاغذی از جناب وزیر مالیه رسید قرائت میشود قرائت شد اشعار داشت بر اینکه تلگرافاتی که از ولایت یزد رسیده البته بنظر و کلا محترم رسیده و میرسد همه روزه از سفارت انگلیس اظهار میشود که اهالی یزد اسباب زحمت تلگراف خانه را فراهم آورده اند لهذا آنچه بنظر بنده می رسد اینست که از طرف مجلس مقدس و وزارت مالیه بولایت یزد تلگرافی مخابره بشود که اهالی یزد فعلاً مالیات را ندهند تا اینکه میزنی از طرف دولت بیاید و میزنی علمی بکنند آنوقت مالیات خود را بدهند

آقای سید محمد جعفر - این مسئله صحیح است باید در دهمه جا این میزنی علمی بطور تکمیل بشود که در تمام ولایات این مسئله رعایت گردد و باید خیلی هم زود صورت بگیرد که تمام ولایات آسوده شوند.

وکیل التجار - مدتی بود که در باب یزد مذاکره بود و اینک تلگرافاتی که به بنده از این جا مخابره نموده اند حاضر است و یکی هم امروز رسیده است بنده این رای را تصویب مینمایم علاوه بک نکته دیگر و

آن این است که تفاوت عمل متوقف الحواله بنامد که پس از میزنی تفاوت آن را بدهند.

بحر العلوم رشتی - این میزنی علمی موجب امیدواری مایود از یاز سال تحال و امیدواریم که از اقدامات جناب وزیر مالیه این کار در تمام ولایات شروع شود.

حاج میرزا ابراهیم آقا - این عنوان جناب وزیر مالیه خیلی صحیح است و باید این میزنی علمی در دهمه جا بشود ولی اگر در این موقع بعنوان شورش با اهالی یزد اذن بدهد که شش مالیات اسامی را ندهند تا در آنجا میزنی بشود این مسئله اسباب تعویق وصول مالیات شده بلکه سرایت بجای دیگر هم خواهد کرد عقیده بنده این است که یک نفر آدم امینی از طرف مجلس مقدس یک نفر هم از طرف وزارت مالیه برونند یزد و از روی استدلال مالیات آنجا گرفته شود و بعد میزنی علمی هم بشود.

آقای میرزا محمود - بنده امتنا دارم همچو تلگرافی به یزد مخابره شود همانطور که گفته شد باعث تولد زحمت خواهد شد.

لسان الحکما - بنده خوب است با اهالی یزد بطور عموم جواب داده شده تلگراف شود که آنها هم مثل سایر ولایات مالیات خود را بپردازند.

آقای شیخ محمد علی - اگر بنا باشد که ما امروزه این حکم را اختصاص یزد بدهیم و حال آنکه این فاعده کلیه است آنوقت همان طور که گفته شد این مسئله بتسام ولایات سرایت خواهد کرد و جیدا اسباب نکت مالیات خواهد شد و فعلاً در باب یزد جناب وزیر مالیه باید هر قسم که صلاح میدانند اقدام بوصول مالیات نمایند زیرا که مسئول مالیات وزیر مالیه است اگر بنا باشد مسئله میزنی اختصاص بیک شهر داده شود آن وقت همه روزه مجلس باید در باب هر شهری داخل در مذاکره شده و اسباب زحمت فوق العاده خواهد شد.

احسن الدوله - بنده میگویم که این اقدام جناب وزیر مالیه صحیح است بجهت اینکه هیچوقت رعیت از بابت دادن مالیات امتناع ندارند و عده معرک ملاکین و متواریان یزد هستند و هر گاه اقدام صحیح بنمایند در این خصوص خوب است و بهتر از این هم نمیشود.

حاجی سید عبدالرحمن شهشانی - اگر این تلگراف خوانده بشود معلوم میشود آنها از دادن مالیات استنکاف ندارند در اصل مالیات کسی حرفی ندارد بلکه در فرجه هم بعضی حرف ندارند فقط باید یک نفر آدم صحیح برود و بآنها حالی بکند که اگر در این باب میزنی بشود شاید بیش از آنچه را که فعلاً میدهد بر عهده آنها تعلیق بگیرد و اگر تا بحال بآنها همراهی میشد و بجز آنها گوش میدادند حالا کارشان با اینجا تغییر پیدا کرده مقتضی بآنها بفرستند گمان بنده اینست که آنها ساکت بشوند.

وکیل الرعایا - بنده تصور میکنم که همچو شخصی در ایران نیست که از دادن مالیات استنکاف داشته باشد خصوص آنهاست که بدادن مالیات عادت کرده اند فقط بزودی از ظلم و زیادتی قنظم دارند و علاج آنها هم همان است که جناب وزیر مالیه خودشان معین کرده اند که باعث اطمینان و موجب سعادت است ولی بشرط اینکه وزیر مالیه فوراً یکصد سه میزروانه

دارند و ابتدا سایر ولایات هم بطوریکه گفته شد شکایت نخواهند کرد و میدانند که این مسئله در همه جا بتدریج رعایت و شروع خواهد شد و وقت لازم دارد

اسدالله میرزا - بنده اولاً اعتراض دارم بیزدیها که اگر وطن پرست هستند چرا همه روزه اسباب زحمت سفارت فقیه انگلیس میشوند که همه روزه سفارت حبه از دست آنها شاک میآیند که اهالی یزد باعث زحمت اجزاء تلگرافخانه شده و آنها را از کار باز داشته اند و این حرکت اسباب بی شرفی آنها شده و زحمت اجزاء تلگرافخانه انگلیس را فراهم میآورند در صورتیکه آنها مثل حجج اسلام در مرکز دارند که فرمایشات آنها در همه جا نفوذ دارد چرا بتوسط ایشان نظلم نمیکند و در سفارت بپای مجلس مقدس اظهار نمایند اما اینکه گفته شد وزیر مالیه تصویب کرده است که با اهالی یزد تلگراف شود که مالیات را ندهند تا میزنی شود این مطلب معالیف است با آنچه در دست و در قبیل در اینجا سبب از مذاکرات زیاد رای داده شده که اصلاح هم تمام ولایات اصل و قرع مالیات را صحیحاً بدهند حال چطور میشود فقط بتظلم اهالی یزد رای مجلس را قرض کرد البته میزنی علمی باید در دهمه ولایات بشود ولی نباید فعلاً اختصاص بیکدی داد پس بنده باید با اهالی یزد جواب داده شود که بر حسب رای مجلس مقدس مالیات را از اصل و فرغ صحیح آن بدهند و معض آسایش آنها هم بنحوی که جناب حاج میرزا ابراهیم گفتند دوفرا مامور این برود که بآنها تمهیدی و اجحاف نشود.

آقای میرزا مرتضی قلیخان - بنده خوبست که اصل تاریخ این مطلب را عرض کنم تا اینکه درست واضح و روشن شود اولاً این لایحه که وزیر مالیه فعلاً نوشته اند از بابات مالیات اصل نیست مال پارسل است و ثانیاً مالیات آنطور که پارسل رای داده شد صورت اصل و فرغ را از مستوفیان محل خواسته بودند از همه جا صورتی برای وزیر مالیه آمده بود و یک صورتی هم از یزد از مشیر الملک آمده بود و وزیر مالیه بعد از دیدن آن صورت او را نوشته و پای آنرا هم مهر نموده یک کمیسیون مالیه فرستادند که کمیسیون مالیه هم بعد از ملاحظه و سئوال و جواب زیاد فرستادند که از روی همان مالیات گرفته شود و تنبیه آن صورت یزد فرستاده شد یزدیها گفتند که چون مشیر الملک با ما عداوت داشته جمع مالیات را زیاد کرده است و این فرغ از پیش هم بود و در اینکه یکمرداری هم بیزدیها اجحاف همیشه شبیه ندارد ولی این اجحاف از اسالیهای قبل بوده بعد از آن اظهار کمیسیون مالیه گفت اگر زیاد هم هست اساله را همین طور گرفته شود و بعد از آن وزیر مالیه تلگراف کردند که پنجاه هزار تومن از تفاوت عمل را بالسوره بدهند و ما بقیه توفیق باشد و باین سعادت می که از وزیر مالیه با اهالی یزد شده جای همه قسم امتنان بوده ولی اصل انقلاب و میجام از همدان شخصی است که راپورت میدهد چنین و چنان شده همان شخص تحریک میکند و یک گزارش که آنها آسوده باشند چون ولایات یزد آسوده بوده و مردمانشان هم فقیر اینست که میخواهند انجام مثل سایر جاهامشغوش باشد و هر روزه تحریک میکنند و آنها را امیدوارند باین گونه حرکت حالا اگر باید تمهیدی بشود همانطور که جناب وزیر مالیه گفتند باید تمهیدی دوساله بشود و از روی آن فرغ دوساله را دریافت کنند و یا اینکه

مأمور امین درستی بفرستند تا اینکه رقم تظلمات آنها را نموده و مالیات را دریافت کنند

ساعات وزارت - اولایه متبهمه این است که به تفتیای حایه مملکت هر جا اتفاقی رخ داد فوراً باید آنجا اصلاح کرد و این عقیده عمومی است ولی این مسئله چون عمل مالیات است باید خیلی دقت شود که هر گاه قی الجمله مسامحه شود تمام مالیات سوخت خواهد شد و این تفاوتی را که آنها میگویند زیاد است با اینکه مبالغی بآنها تخفیف داده شده معهلاً میگویند که بر ما ظلم واقع شده و این مسئله صحیح است که باید ممیزی علمی در تمام مملکت شود ولی در این مورد نباید به اهالی یزد این طور جواب داده شود زیرا که این جواب اسباب هیجان دیگران خواهد شد.

اهالی یزد که زود اقدام خود معطلن شوند به منظور که عرض کردم جناب وزیر مالیه جواب صحیحی بآنها داده و اطمینان بدهند و نظر مأمور از طرف دوزیر مالیه و مجلس برود که بآنها تمدی نشود دوم مسئله ممیزی علمی است که مایه سعادت آیت مملکت است باید زودتر اقدام شود و این هم پول میخواند که شروع بشود سپه که خیلی اهمیت دارد این است که ما امروز چیزی را که در دست داریم نباید از دست بدهیم بخیال اینکه بیشتر از آن دست بیاریم و اینکه گفته شد دو ماهه آنجا ممیزی می شود شاید در دو ماه نشود شش ماه طول کشید آنوقت این مبلغ حالیه هم از بین میرود

وکیلالتجار - اگر وکلا از تلگرافات پارحال تا حال اهالی یزد اطلاع داشتند خصوصاً این تلگرافات اخیراً میدانشند اینقدر برایشان سخت نبود که رای بدهند در یزد که باید دولت خورا کش از خارج برسد با این حال از اطراف قریب چهل هزار نفر در شهر بیایند و جمع شوند معلوم است چه حال پیدا خواهد کرد آنها در دادن مالیات حرفی نداشتند و میگفتند که یارسال بر جمع افزوده شده و دیگر اینکه مشیرالممالک را نمیخواستند از طرف وزیر مالیه سابق سخت گیری شده این شده که بانجا رسید حالا اگر رسید کی نشود چند روز دیگر بدتر خواهد شد حالا این تعدیل که گفتند صحیح است و تعدیل علمی بطوریکه فرمودید دو قسم است یکی اینکه اراضی و املاک و آب و غیره ممیزی میشود و یکی دیگر فقط ممیزی مختصری برای مالیات میشود و حالا آن ممیزی مختصر شده و از روی آن مالیات گرفته میشود و حالا باید اصل مالیات را گرفت و در دادن آن هم حرفی ندارند و اینکه پنجاه هزار تومان را گفتند بالسویه از آنها گرفته شود چون این مسئله تقریباً بفقراء اجحاف میشود بملاوه اغتیا هم سابق حق خود را نمی دادند و حالا هم میخواهند ندهند این است که این نو دست متفق شده و این ترتیب را فراهم کرده اند و باید دولت مفتش از طرف وزیر مالیه بانجا رفته و نسبت از آنها گرفته شود تا اجحاف نشود و الا آنطور که گفتند باز بقرا اجحاف خواهد شد.

دکتر ولی الله خان - عقیده بنده را اکثر گفتند بنده از نوشته جناب وزیر مالیه بک چیز استنباط نمودم و آن اینست که جناب وزیر مالیه را در یک حال اضطراب می بینم معلوم می شود که مکرر اصل و فرع مالیات را خواسته اند و آنها نداده اند و در حقیقت این جواب جناب وزیر مالیه بک اخطار تنبیهی است زیرا که این فرع مال یارسال است ممیزی یارسال که نایه ندارد پس این اخطار شده است که مال یارسال را بدهند و بجهت ارسال ممیزی علمی بشود البته نایه عاید خواهد شد و چه چیز است بهتر از این حالا میخواهم از جناب وزیر مالیه استفسار نمایم که آیا استنباط بنده صحیح است یا نه

وزیر مالیه - همینطور است که گفتید و کسانی هم که بحال آنها صبر دارند میگویند که اگر ممیزی بشود مالیات آنجا خیلی از این اصل و فرع حایه زیادتر خواهد شد فرایض صورت گمان میکنم که آنها مال یارسال را داده و مال امسال را هم

همین قدر بدهند و در صد ممیزی هم بر نیایند بر فرض هم در صد بر آیند چه ضرر دارد بعضی جاها که در حقیقت تمدی میشود آسوده شوند مقصود این است حایه باید جواب آنها را با بطوری که نوشته شده با بطوری که وکیلالتجار گفتند تلگراف شود که اصل را بدهند فرع بماند تا ممیزی بشود که ما بمقتود برسیم و هم آنها بخانه های خود رفته باشند و اسباب زحمت نشوند.

حاج سید عبدالحمین شهبانی - اینکه سرکار والا اسدالله میرزا فرمودند که کله از آنها میکنم که جزا بتلگرافخانه انگلیس رفته اند اگر از اول برایش آنها که بتوسط آقای حایری بپنده و دیگران رسیده بود جواب داده میشد و رفع ظلم از آنها میکردند کار با این جاها نیکو کشید چون میان آنها مقصد و معرک هم هست و حالا هم گمان میکنم همینطور که گفته شد یک نفر آدم درست امینی بفرستند برود که آنها را حالی نماید و هر گاه تمدی و اجعافی هم هست آن را رفع کنند دیگر این حرفه بیکلی موقوف خواهد شد و در دادن مالیات هم حرفی ندارند.

بحرالعلوم رشتی - اینکه میگویند تلگراف شود اصل را بدهند و فرع باشد صحیح نیست نباید همین طور که جناب وزیر مالیه نوشته اند باید تلگراف شود که ممیزی می آید و ممیزی می نماید و گمان میکنم که در این صورت اصل و فرع خود را بدهند و در صد ممیزی هم بر نیایند.

آقا شیخ محمد حسین - بعقیده بنده علت این گونه رفتار اهالی یزد همان است که آقای شهبانی گفتند هر چه شکایت کردند بنظم آنها رسیدگی نشده این است آن تلگرافی که چند روز قبل وزیر مالیه کردند در حقیقت اصلاح بود ولی آنها باور نیکو کشیدند این بود که بنده در کمیسیون رئیس عرض کردم تلگرافی از طرف هیئت رئیس بشود که این تلگراف صحیح است و جدی است هیئت رئیس بی دانم بچه ملاحظه قبول نکرد و این که تلگراف بشود که تفاوت ندهند اگر چه اهالی یزد فقیر و شاید بعضی از آنها تمدی هم میشود ولی همانطور که گفته شد اسباب افتشاش خواهد شد پس خوب است همین قدر بیک تلگراف بشود که تلگراف سابق جدی است و یزد و نظر مأمور صحیح بجهت وسین عراض شما می آید و یقیناً در این صورت اطمینان حاصل کرده بخانه های خود خواهند رفت

آقای میرزا هر قلی قلی خان - بنده توضیحی در این باب می دم که خاطر و کلامم درست مسبقون شود اینکه آقا شیخ محمد حسین فرمودند نمی دانم کمیسیون رئیس چه ملاحظه نمود تلگراف نکرد جهت این بود که بیست و پنجاه هزار تومان تخفیف داده شده را مجلس رای نداده بود هر گاه هیئت رئیس تلگراف میکرد این رای مجلس میشد آنوقت وکلا اعتراض میکردند که چرا بدون اطلاع مجلس این تلگراف شده.

وکیل الرعایا - اینکه میگویند رفع تظلم آنها را باید نمود صحیح است از برای تظلم آنها بود که هشتاد هزار تومان به پنجاه هزار تومان رسید ولی اشخاصی که سال های سال فرع مالیات را نماندند حالا هم می خواهند ندهند این است که حالا معرک شده اند و این ترتیب را فراهم کرده اند باید

در خصوص آنها تکرار کرد و از آنها فروع را گرفت

آقا شیخ محمد علی - تکرار میکنم عرض سابق خود را مالیات باید گرفته شود مسئول هم وزیر مالیه است و در اینکه ممیزی علمی هم لازم است شبهه نیست و گرفتن مالیات بسته بنظر وزیر مالیه است ربطی بمجلس ندارد مدتی است مذاکره شده و نتیجه گرفته نمیشود وزیر مالیه که میگویند من میخواهم باین طریق مالیات بگیرم مجلس نباید حرفی داشته باشد زیرا که مسئول وزیر مالیه است

اسدالله میرزا - اینکه میگویند باید رفع تظلم آنها را کرد صحیح است و ملاحظه اینکه رفته اند در تلگراف خانه انگلیس ما میگوئیم که شما امروز مالیات ندهید تا ممیزی بشود بنده بچه چوچه این مطلب را تصویب نمی نمایم اگر اینطور باشد سایر جاها هم تلگراف خانه انگلیس هست بلکه قونسول خانه هم دستاگر برای اسکاوت توری آنها است که آقایان حجج اسلام تشریف ببرند تلگرافخانه و آنها را بصیحت و ساکت نمایند تا اینکه مأمور صحیح برود و رسیدگی نماید اما اینکه تلگراف شود مالیات ندهند تا ممیزی بشود بنده این را در حکم - م قائل میدانم.

آقای میرزا محمود - اینکه آقا شیخ محمد علی گفتند مجلس حق ندارد و این مسئله بمجلس ربطی ندارد بنده عرض میکنم اگر مجلس حق نداشت وزیر مالیه پیشنهاد نمیکردند و دیگر اینکه بنده گمان نمیکردم که اهالی یزد معرک داشته باشند ولی حالا که وکیلالتجار گفتند چهل هزار نفر جمع شده معلوم می شود معرک دارند زیرا که الان موقع زراعت رحمت است و رعیت در این وقت محال است بی اینطور کارها بیاید و باید در آنجا این تلگراف خیلی ملاحظه شود که هر گاه این تلگراف به یزد بشود آن وقت بجهت سایر جاها اسباب شکایت خواهد شد

معاضد السلطنه - اول اینکه گفته میشود که اهالی یزد اصل مالیات را نمیدهند یا سایر جاها این لفظ غلط است و نباید گفته شود و همه جا مالیات خود را اصلاح و فرها با کمال رضایت داده و می دهند پس نباید این حرف گفته شود اینکه گفته شد که چهل هزار نفر از اطراف شهر یزد جمع شده اند این فقره دروغ است فقط عده از رعایای ملاکین است که خود صاحبان املاک آنها را خواسته اند و اندر علاج فوری همان است که گفته شد که جواب داده شود مأمور خواهد آمد و علت عده این است که حکومت یزد از چند سال قبل قبول چند نفر شده است یکی از آنها اینجا است که شب ها وقت خواب هم بخیال یزد میخواند این است که اتصال معرک این فتنه است و همچنین یکی دیگر است که بخیال حکومت آنجاست مانم از اصلاح این مقصد است و میخواهم جسارت نموده عرض بکنم بعضی از این انقلابات که در بعضی جاها بر می نماید تصعیر و کلاشی است که بر می دارند تلگرافی بولایت خود نموده و اسباب اختلاف فراهم میشود بعقیده بنده صورت تلگرافاتی که از روز اول و کلا بولایات کرده اند باید از تلگرافخانه گرفته شود و در کمیسیون رسیدگی شود هر کس باعث انقلاب و اختلاقی شده مجازات شود تا دیگران این گونه تلگرافات نشود (همه احسنت گفتند)

وزیر مالیه - در هر صورت گذشته است از این که امروز تلگرافی از وزیر مالیه مخابره بشود نه آنها ساکت بشوند پس باید کاری کرد که آنها بیکلی مابوس شوند از اینکه بتوانند دیگر کاری بکنند زیرا همان طور که گفته شد اشخاصی هستند که آنها را تحریک میکنند پس اگر باید آنها را ساکت کرد باید طوری باشد که مایه باستان گردد.

بحرالعلوم گرمالی - همینطور که گفتند باید به آنها تلگراف شود که باید اصل و فرع مالیات را بپردازند و بشکایت آنها هم مأمور رفته رسیدگی شود.

شرف الدوله - بنده عقیده ام این است که اگر دو نفر آدم صحیح امین بفرستند که اگر مقتضی دانستند ممیزی بنمایند و اگر هم مقتضی دانستند اصل و فرع را بگیرند و آنها را ساکت نمایند بهتر است

وزیر مالیه - سابقاً یک تلگرافی شده است غیر از این تلگراف که امروز آوردیم مجلس باینکه شما اصل مالیات نوی تیل را برداشته اید و از بیست هشتاد هزار تومان فرع هم سی هزار تومان آن موقوف المطالبه باشد تا این که رسیدگی شود از روی اعتدال به نسبت تقسیم شود این مضمون آن تلگراف بود.

آقا سید حسن قلی زاده - بنده عرض می کنم از راه دور ممکن نیست اینگونه مفاصدها را اصلاح شود زیرا که این همه مذاکره شده بکطرف را اصلاح می نماید و بکطرف را خراب میکند پس در این صورت اصلاح از دور ممکن نیست مگر رسیدگی و چیزی که بنده تجربه حاصل کرده ام این است که اهالی یک جایی که مظلم میشوند نباید گفت - معرک دارند زیرا که اسباب بهانه اولیای امور شده افتتاه برایش صادقانه هیچکس نمیکند و کار آخر بجایی میکشد که اصلاح آن مشکل میشود چنانچه در مسئله شیراز و غیره دیده شد پس بجهت اینکه در یکطرف چند نفر اشخاص بد هستند نباید گفت که آنها معرک دارند و بر فرض که معرک هم داشته باشند نباید گفت و باید رسیدگی شود ولی غیر کار این است که مجلس بدو باین گونه تظلمات اهمیت نمیدهد حتی بمسائل سرحالی با آن اهمیت که دارد تا این کار بیک جای مهمی که میرسد یک روز اهمیت داده فوراً اصلاح آنرا می خواهند و بهر طور هست مردم را ساکت کرده دیگر از نظر میروند و وقتی هم که مأموری از طرف وزارتخانه فرستاده میشود برای تحقیق حسابی یا مسئله دیگر اولاً باو کار شخصی رجوع میشود که فلان مبلغ قبض مواجب وصول کند بعد از چند روزی آن مأمور آمده مأمور دیگر میروند و بهمین ترتیب تا آخر و کار هم ایداً اصلاح نمیشود

وزیر مالیه - تمام این عیبها اینکه گفتند صحیح است و قبول داریم و بیشتر اینها هم بجهت بی ترتیبی است که در کارها است ولی این عنوان امروزه بجهت این بود که از طرف مجلس مقدس یک اقدام صحیحی در اسکاوت آنها بشود که از دردمس و زحمت اجزاء تلگرافخانه هم آسوده شده باشیم و اگر نباشد که بنده اقدامی بکنم البته زود فوری بچالاک می مأمور خواهم فرستاد که بر و در رسیدگی نمایند و از طرف مجلس هم باید تلگرافی در اسکاوت

حاجی علی آقا - در آن رقم که نوشته بودند صورت آن توضیحات را خواسته بودند و قرار هم همین بود نه اینکه صورت حوالجات را بیاورند و حالا باید آن صورت نوشته شود تا اینکه آمده توضیحات بدهند.

نایب رئیس - حالا هر کس هر توضیحی از

آنها بشود بنده هم تلگرافی کردم از این که بودن شما در تلگرافخانه مفید فایده نخواهد بود عرض این است که باید بیک طوری آنها را ساکت کرد

نایب رئیس - از قرار مذاکره رای اغلب بر این است که فلان تلگراف ممیزی نشود و برای اسکاوت آنها از طرف حجج اسلام و مجلس مقدس تلگراف بشود که آنها از تلگرافخانه بروند ولی آن دو نفر مأمور باید از طرف وزیر مالیه بزودی برسوند و همان طور که گفتند اصل و فرع مالیات را بگیرند و رفع تظلمات و شکایات آنها را هم بنمایند.

وکیلالتجار - این که گفتند که چهل هزار جمعیت در یزد جمع نشده و دروغ است بنده هیچ وقت بمون تحقیق عرض نمیکنم این خبر را اشخاص موقت و معتدله که ایداً خودشان طرف و داخل این امر نیستند نوشتند که از اطراف و دهات دور دست جمعیت بآنجا آمده و هر روز هم می آیند و ایداً هیچ اختلافی ندارد و ممکن است که این مسئله را تحقیق نمایند.

وزیر مالیه - یک عرض دیگری داشتم و آن این است که چون در هیئت کابینه جدید گویا میخواهند بنده را همان طور ایشا بدارند و در چند روز قبلاً این جا مذاکره شده بود و از بنده توضیحاتی خواسته بودند البته توضیحات خواستن صحیح و قانونی است ولی بعضی مذاکرات شده بود که در انتظار همچو نمود داشت که سره ظنی در باره بنده شده و اظهار عدم اطمینانی نسبت به بنده شده است حال اگر مجلس صلاح میدانند در غیاب بنده رای ماضی گرفته شود که اگر اطمینان به بنده دارند داخل در کابینه جدید بشوم و الا فلان این رای گرفته نشود بنده قبول نخواهم کرد.

وکیلالتجار - جناب وزیر مالیه کاهل قانون می باشد خوب بود توضیحاتی که مجلس از ایشان خواسته بود جواب میدادند تا معلوم میشد باینکه از طرف ایشان خطا و خیانتی نسبت به مالیه نشده است.

آقای میرزا هر قلی قلی خان - پس از آنکه مجلس بایشان انتظار کرده بود که توضیحات بدهند و بمجلس هم احضار شده بودند ایشان شرحی نوشتند که خوب است آنچه را که از من توضیحات میخواهند صورت آنها را مفصلاً مرقوم دارند چون راجع بدقت است رجوع کرده مشروحا جواب بدم و بدین واسطه این گفتگوها و تفسیر کابینه در این چند روز نوشته آن صورت از هیئت رئیس بموقی افتاد حالا باید آن صورت ها را نوشته فرستاد تا اینکه آمده توضیحات کامل بدهند.

وکیلالتجار - بنا بود که وزیر مالیه صورت آن حوالجات را که داده است بمجلس بیاورد نه اینکه صورتی نوشته شود تا اینکه ایشان جواب بدهند معلوم می شود که هیئت رئیس در این مسئله اشتباه کرده اند.

حاجی علی آقا - در آن رقم که نوشته بودند صورت آن توضیحات را خواسته بودند و قرار هم همین بود نه اینکه صورت حوالجات را بیاورند و حالا باید آن صورت نوشته شود تا اینکه آمده توضیحات بدهند.

نایب رئیس - حالا هر کس هر توضیحی از

وزیر مالیه می خواهد صورت آنرا بنویسد بهیشت رئیس بدهد که از روی آن بوزیر مالیه نوشته شود که بیاید توضیح بدهند .

وکیل التجار - در چند وقت قبل توضیحاتی از وزیر مالیه خواسته بودم و نوشتم بهیشت رئیس دادم که بوزیر مالیه اظهار شود حال آن صورت را هم بهیشت رئیس بوزیر مالیه اظهار نماید .

آقای سید حسن تقی زاده - آن روز توضیحات را بنده خواسته بودم و اعتراض را هم بنده کرده بودم در عوض اینکه ما تعقیب نمانیم و دنبال اعتراض را بگیریم ایشان بر ما تعرض می فرمایند و بمقامین شهر که گفته اند .

(سید از پی صیاد دیدن مزه ندارد) دنبال سخن را میکشاند بنده حاضر آن توضیحاتی را که خواستم و اطلاعاتی را که دارم در مجلس علنی عرض و اظهار کنم یا در کمیسیون اگر چه میدانم وقتیکه اظهار نمایم اغلب از وکلا خواهند گفت که امروزه صلاح نیست این ایرادات و اعتراضات بشود و گفتند که در کمیسیون این توضیحات خواسته شود حال اگر بخواهند در مجلس هم عنوان میکنند برای من فرقی نمیکند ولی چنین صلاح دانستند که محض حفظ مقام وزیر مالیه و اقتضای امروزه در کمیسیون مذاکره شود (هموما تصدیق داشتند که باید در کمیسیون مذاکره شود).

وکیل الرعايا - اینکه جناب وزیر مالیه اظهار داشتند رای گرفته شود تا اطلاع آن و عدم اطلاع آن مجلس با ایشان معلوم گردد ما قانوناً توضیحاتی از ایشان خواستیم هر وقت که آن توضیحات را جواب دادند و صحیحاً از عهده بر آمدند که خود را بری عالمه نودند البته بهتر از ایشان کیست که وزیر مالیه بشود وزیر مالیه بودند و خواهند بود و هر گاه خدا نخواست خیانت و خطایی از ایشان معلوم شد نسبت بدالیه مملکت آنوقت ذوق کجود است که داده میشود و این مطلب منافات با وزیر مالیه بودن ایشان قلاً ندارد .

(مجلس یک ربع از شب گذشته ختم شد)
مذاکرات دارالشورای ملی
پنجشنبه چهارم جمادی الاولی ۱۳۲۶

یک ساعت و چهار دقیقه قبل از غروب مجلس منعقد شد .
(خلاصه مذاکرات جلسه قبل قرائت شد)
(اسامی غائبین جلسه قبل)
آقا میرزا معین آقا ملا حسن وارث آقا سید علاء الدین شوشتری رئیس سدر جلسه قبل اینجا مذاکره شده که یک هیئتی از طرف مجلس مقدم بروند بصفه جناب آقای عضد الملک این هیئت رفت و معلوم شد که تمام مقاصد را و وزارت معیشت همایونی قبول فرموده وقتی که جناب عضد الملک و آقای مشیر السلطنه حضور مبارک انجلیحضرت همایونی شرفیاب شده بودند این هیئت کلارا انجلیحضرت همایونی خواسته بودند لهذا هیئت مزبور هم از آنجا بحضور همایونی شرفیاب شده بی نهایت اظهار تشکر از این رفیع غائله نموده اند و دیروز هم جناب مشیر السلطنه بدر بار رفت مشغول تنظیم امورات بودند و بوزیر دربار هم پیام داده شد که بروند بدر بار

مشغول نظم در بار بشوند و امروز صبح هم و کمیسیون جهت سیاحت بیابغ شاد تشریف فرما شده اند گویا زمان تشریف فرمائی از سر بازی های سیلاخوری بعضی حرکات ناشایست بروز کرده که کمیسیون خواسته اند دکا کین را ببندند و اینجا اطلاع حاصل شد به توسط تلفن قدغن شد که بازارها را ببندند به جهت اینکه مسئله مهمی نبود و وقوع این حرکات مورد اعتنا نیست که دکا کین بسته شود و بعد جناب مشیر السلطنه راهم که بر حسب دستخط اصلیحضرت همایونی رئیس الوزرا هستند ولسی هنوز در مجلس معرفی نشده اند و روز شنبه با هیئت منتخبه خودشان در مجلس مقدس معرفی خواهند شد . مجلس احضار شدند در باب نظم شهر با حضور حکومت و رئیس اداره نظمیه مذاکرات لازم بعمل آمده فراد شد که سید معتمد از فوج هفت و صد نفر فراتر در تحت اداره نظمیه باشند که شهر را کاملاً منظم بدارند و راه شیران راهم قرار شد بسردار فیروز سپرد شود که آن خط را در کمال امنیت حفظ کند چون این خبر اهمیت پیدا کرده بود لاجرم محض اطلاع آقایان و کلا محترم تقصیر را اظهار داشت که مسبوق شده بدانند مسئله اهمیتی نداشته .

حاجی سید باقر - این سر بازی های سیلاخوری مگر صاحب منصب ندارند که در این شهر این طور حرکات و حیثیانه کرده و مردم را متوحش میکنند و صاحب منصب آنها مشغول نیست .

رئیس - در خصوص این مسئله هم جناب رئیس الوزرا و وزیر جنک اظهار شد که چرا این سر بازی بواسطه بروز اینگونه حرکات مردم را متوحش می سازند جواب گفتند که بیرویم در این باب تحقیق کرده و آنها را مجازات می رسانیم و من بعد صاحب منصب آنها را مشغول فراموشی بدهیم که دیگر اینگونه حرکات از آنها بروز نکنند در این موقع رئیس بکمیسیون رفته نایب رئیس دوم بجای رئیس نشست .

نایب رئیس - چندی قبل از طرف وزارت علوم لایحه در باب تجدید ککترات معلمین مدرسه دارالفنون بهیشت رئیس رسیده بود و از آنجا بکمیسیون مالیه رجوع شد و در آنجا تحقیقات خودشان را کرده رای خودشان را بالایحه مزبور به مجلس فرستاده اند و حالا بجهت استحضار خاطر آقایان و کلا هر دو قرائت میشود .

اولا لایحه وزارت معارف قرائت شد اشعار داشت باینکه در این یک ساله بواسطه انقلابات کلیه ادارات معطل مانده و برای هیچیک از وزراء وقت کار بطور کامل نبوده همین طور وزارت معارف ولی این چند وقت که وزارت معارف با جناب مشیر السلطنه بود آنچه که متعلق بوزارت معارف بود پروگرام آنرا بکمیسیون مقدس فرستاده اند که در موقع آنرا تصویب فرمایند تا آنکه بازار معارف در ترویج آن رونق بگیرد و بدیهی است که اینهم بسته بصرف مالیه است ولی آنچه که امروز مهم و لازم از برای ترتیب مدرسه دارالفنون است تجدید ککترات پنج نفر معلمین خارجه است که موعده ککترات آنها تمام شده و لازم است تجدید شود و یک شرط عمده که دارند اینست که بجهت تنزل قیمت فرانک اضافه از حقوق سابقه میخواهند و اسامی آنها هم از قرار ذیل است

دکتر کاله - دکتر زر - مسیوالر - مسیو داوید - مسیو اتان .
ثانیاً راپورت کمیسیون مالیه قرائت شد مشعر بود باینکه در خصوص تجدید ککترات پنج نفر از

معلمین مدرسه دارالفنون که از طرف وزارت علوم پیشنهاد شده و قریب با تمام است و برای تنزل قیمت فرانک مبلغ ککترات سابق راضی نیستند و اضافه از سابق حقوق میخوانند وزارت علوم اضافه را تصویب میکند ولی معلم فیزیک و شیمی چون میروند وزارت علوم میخواهند بکسفر دیگری بجای او بیارند رای کمیسیون اینستکه در باب اضافه حقوق فرانک را تبدیل بشود بکسند که از روی آن مواجب بدهند تا اینکه تغییر و تبدیل پیدا نشود و حقوق سابق پنج نفر معلمین هم از این قرار است دو نفر از آنها در سالی هریک پانزده هزار فرانک و سه نفر از آنها هریک در سالی دوازده هزار فرانک

آقای سید علی تقی - در باب کلیه ککترات ما آنچه ما دیدیم تمام بیخ و شری بوده چنانچه در مسئله مدرسه فلاح که بکمیسیون معارف آمده بود دیدیم که چه داده اند وجه گرفته اند که ابتدا ربط فلاحت ندارد و خوبست این لایحه را رجوع بکمیسیون معارف یا کمیسیون دیگر بشود که ما بدانیم که اینجا چه داده اند و چه گرفته اند و حالا چند شرط اضافه کرده اند و اگر در حقیقت ما در داخله خودمان مردمان عالم داشته باشیم دیگر محتاج بآنها نخواهیم بود

وکیل التجار - در باب ککترات این معلمین پس از آنکه جناب وزیر علوم خدمات آنها را تصدیق کرده اند مثل ککترات مدرسه فلاحت نبوده و بطور صحیح ککترات شده اگر فی الجمله در شروط آنها تغییر و تبدیلی باشد جناب وزیر علوم دقت نمودن فرغ آن نواقص را خواهند کرد و لازم نیست که ما در جزئیات عمل آنها مداخله نمایم اما در باب اضافه مواجبی که خواسته اند بعقیده بنده باید داده شود زیرا که بر فرض آنها را نخواهیم لابد باینه معارج رفتن آنها را بدهیم و ما امروز هم محتاج بمعلمین خارجه هستیم پس باید عوض آنها را از خارج بخواهیم آنوقت باید یک معارج راه هم بآنها بدهیم و این خودش مبالغی تفاوت است و علاوه اگر چند نفر شاگرد فارغ التحصیل صحیح داریم باید آنها را هم سایر مدارس تقسیم نمایم که درس بگویند که سایر مدارس هم منحصراً بزبان نباشد و بعقیده بنده تجدید ککترات ضرور ندارد .

آقای میرزا محمود - بنده در اول که اظهار این لایحه شد و جناب نایب رئیس فرمودند که از هیئت رئیس بکمیسیون مالیه رفته است و از آنجا بکمیسیون آمده است کمان کردم که این لایحه مال پیش است بعد که تاریخ شنبه بیست و نهم را خواند تعجب کردم که یعنی چه شنبه ۲۹ که کمیسیون مالیه رسماً منقذ نشده بود بنده در آن روز بودم که دو نیک از اعضاء حضور نداشتند در صورتیکه بصوبه اکثریت آراء کمیسیون نشده است چرا بایست چنین چیزی را بکمیسیون راپورت بدهند .

احسن الدوله - در اینستکه ما محتاج بمعلمین صحیح هستیم و باید داشته باشیم در این اشکالی نیست ولی حرف در اینجا است که وزراء ما همین قدر میخواهند که ککترات آنها بسته شود بمذاکره دیگر کاری ندارند و هیچ اثر و نتیجه از آن عمل بروز نمیکند و در این مدت تا بحال از وزارت معارف هیچ چیزی از امانات نشده اما در باب تفاوت فرانک در اینجا اشخاص خارجه خیلی هستند که مواجب از روی همان فرانک میکسیرند و هیچ صحبت تنزل فرانک نیست دیگر اینکه این معلمین طب غیر از تعلیم کارهای

طبیاتی و عملیات دیگر هم دارند که از آنها هم دخل میبرند پس در این صورت اضافه مواجب خواستن محل ندارد .

صدیق حضرت - این پنج نفر معلمین چهار نفرشان معلم طب هستند و لازم است که ککترات آنها تجدید شود ولی یک نفرشان که معلم معدن شناسی است بنده شخصاً اعتقاد ندارم که ککترات او تجدید شود برای اینکه او در اینجا مقدمات این علم را میگوید و امروزه وجود یک نفر چنین معلمی که سالی دوازده هزار فرانک بگیرد محض تعلیم مقدمات این علم لازم نیست ولی آن چهار نفر دیگر لازم است که ککتراتشان تجدید شود اما در خصوص اضافه مواجب برای تنزل فرانک عرض میکنم که این پولی را کدر اینجا میکسیرند در همین مملکت خرج میکنند در این صورت تفاوتی در قیمت پیدا نمیشود و خوبست که از برای رفع گفتگو همانطور که سابق هم بآنها از روی حساب تومان مواجب میدادند حالا هم همانطور تجدید ککترات شود که دیگر تفاوتی پیدا نکند .

صدر العلماء اعظمی - مسلم ما امروزه مسلم طبیه ریاضی و فیزیک لازم داریم و همان ترتیب که وزیر علوم تصویب کرده اند تجدید ککترات بشود ولی تا ما شروط ککترات را بامدت آن ندانیم نمی توانیم رای دهیم و معلم معدن شناسی هم البته لازم داریم اگر تا کنون تدریس نشده از حالا باید تدریس شود زیرا که مقدمات این علم را از قبیل هندسه و فیزیک خیلی از شاگردها تحصیل کرده اند .

حاج سید عبدالصمد شهبانی گمان اینست تا حال معلمینی که از خارجه آورده اند مثل این چهار نفر معلم بموقع و بجا نیارده اند و محصلینی که تحصیلشان تمام نشده تا یک اندازه محتاج بوجود این معلمین هستند پس باید تجدید ککترات آنها بشود ولی بشرطی که ترتیب ککترات در یکی از کمیسیون های مجلس و اشخاصی که بصیر هستند مذاکره شده و معلوم شود و در باب تفاوت مواجب هم اشتباه شده حالا چند نفری که برای منفعت خود تفرقه آورده اند و تفرقه فی الجمله از آن شده چند روز دیگر باز گردان خواهند شد و در حقیقت تفرقه مسکه نیست و میشود تفاوت برای آنها فرار داد و در باب آن یک نفر معلم معدن شناسی هم همانطور که جناب صدیق حضرت گفتند و از خارج هم اطلاع حاصل کرده ام امروزه بودن او باین مبلغ لازم نیست .

اسدالله میرزا - بنده اولاً اعتراض می کنم که خلاف ترتیب واقع شده زیرا که اذهان و کلا مسبق از این لایحه نبوده مثلاً جناب صدیق حضرت شکنته گفتند که هیچ مسبق نبودیم پس اولاً خوب است همین قدر مذاکره اکفای کنیم تا اینکه کلا دقت خود را بنمایند و اگر بخواهند نتیجه بردارند باید با حضور وزیر علوم یا معاون ایشان که رضا قلیخان هستند و جناب مشیر السلطنه هم در وقت رفتن ایشان را معرفی کردند باید مذاکره شده و بعضی شوال و جواب شود تا اینکه معلوم شود بدانیم اضافه باید داده یا نباید داد اما در باب تنزل فرانک آن وقت فرانک دو قران و دو عباسی بود و حالا که تنزل کرده اگر ککتراتشان تجدید شود باید پولی بآنها داد که ترقی و تنزل نداشته باشد و همین طور که گفته شد از روی تومان بآنها ککترات بسته شود زیرا که

آن ها در این مملکت هستند و باید بیول این مملکت بآنها ککترات بسته شود .

حاجی محمد اسمعیل آقا - بنده عرض می کنم وقتی که مجلس اظهار و ارائه میشود ما خیلی کنار میرویم در این لایحه یک مسئله تجدید ککترات و یک مسئله اضافه مواجب نوشته شده البته تجدید ککترات لازم است زیرا که ما امروزه معلمین خارجه لازم داریم اما در باب آن یک نفر معلم معدن شناسی هم همان طور که صدیق حضرت گفتند صحیح است و صرفه ملت است پس فقط حرف در اضافه مواجب است بنده بعکس میگویم که اگر این فرانک را بخواهند بمملکت خودشان بفرستند صرفه آن ها است ولی چون در اینجا خرج میکنند باز ضرر نخواهند کرد علاوه بر این معلمین داخل های دیگر هم دارند بعقیده بنده همان ککترات سابق تجدید شود ضرر ندارد .

آقای شیخ حسین - وقتی که مسئله مطرح میشود ما نظرم آنست که وزیر سابق مدطوف میشود و حال آنکه چنین نیست امروزه مایول باید بدهیم و خرج کنیم و از وزراء کار بخواهیم .

شریف الدوله - چون این مسئله خیلی اهمیت دارد خوب است یک مرتبه دیگر این لایحه بکمیسیون مالیه رجوع شود که دوباره در جزئیات آن تجدید نظر شود که از روی بصیرت کامل رای داده و تصویب نمایم .

آقای شیخ محمدمعلی - اولاً بهیشت رئیس موضوع مذاکره امروزه معین نکرده اند و تا آنجا که کلایان لایحه مسبق نبوده علاوه بر ککترات باید از تمام شروط آنرا کلا مسبق باشند تازای دهند .

نایب رئیس - برای اینست که چون مدت ککترات آن ها قریب با تمام است و میخواهند بدانند که ککترات تجدید میشود و بجا جواب خواسته اند این است که بکمیسیون آمده و قرائت شد و اما در باب شرایط ککترات آنها البته وقتی بناد شد ککترات تجدید شود وزیر علوم صورت آن را خواهند فرستاد و مطرح امروز این است که وجود این معلمین لازم است و باید ککترات تجدید شود باینه .

وکیل الرعايا - بنده جود آنها را لازم و تصویب تجدید ککترات رای نمایم اما در خصوص اضافه مواجب عرض میکنم این صد تومان را که اضافه می خواهند باید داده شود ولی بشرط آن که سایر کارها را بجای بنمایند از قبیل طبابت و غیره و این که بیشتر وقت خودشان را صرف تعلیم و تدریس بنمایند و سایر امور بتوانند بآنها این طور ککترات نمایم خوب است .

لسان الحکماء - اگر اکفای مینمایند بآنها شاعران اسدالله میرزا گفتند بنده عرض خود را ننمایم و الا عرض کنم .
آقای میرزا مرتضی قلیخان - بنده عقیده ام این است که مذاکره امروزه نتیجه است باید معاون وزیر علوم حاضر باشد که سوالات بشود فقط حالا باید رای داده که تجدید ککترات بشود باینه .

امان الله میرزا - بنده میتوانم رای خود را اظهار نمایم زیرا که این مسئله چندین غامض نیست آن لایحه که جناب وزیر علوم نوشته اند و توضیحاتی که جناب صدیق حضرت دادند معلوم میشود که این معلمین شاگردهای خوب تربیت کرده اند پس وجود آنها لازم است و در این مسئله دیگر ترفید نیست و

از بابت علم معدن شناسی هم بواسطه اینکه تعلیم رغبت نداشتند و با وزیر علوم صلاح ندانسته اند که این کلاس را دایر نمایند پس مقدمات ریاضی را با معلمی چهل پنجاه تومان فراهم آوریم صرفه ملت است و امروزه آن معلم لازم نیست و در باب پول آنها هم صرفه خارجه این است که مایول خودشان که فرانک باشد ککترات شود اما صرفه ما این است که بیول خودمان که تومان باشد ککترات نمایم و باید بآنها گفت که مایول ما ککترات شوید اگر قبول نکردند بروند کسان دیگر را میآوریم و بعد از این هم باید تمام معلمین خارجه را بیول خودمان ککترات نمایم .

نایب رئیس - صحیح است ولی کسیکه هنوز باین مملکت نیامده نمیشود با پول خودمان با او ککترات بدهندیم .
دکتر ولی الله خان - بنده از آن اشخاص هستم که عقیده ام این است که در راه اصلاح امور معارف باید چشم ز راهم گذاشت و پشت مشت بیول خرج کرد اما باید بدانیم که این معلمین چه کرده اند دو نفر از این معلمین که معلم طب هستند اگر ما اسباب آنها را فراهم کنیم میتوانیم نتیجه خوب حاصل نمایم ولی چون اسباب نداریم نمیتوانیم تازه سال دیگر نتیجه صحیح بگیریم ولی معذراً شاگردان باین قدر اسباب تا یک درجه خوب تحصیل کرده اند اما آن یک نفر که معلم طبیعی است و چون علم طبیعی شعبات مختلفه دارد و ما هنوز آن شاگرد را فراهم نکرده ایم که قوه تحصیل طبیعی را داشته باشد این است که از وجود او فایده نبرده ایم زیرا که اگر یک ادیب را بیآوریم و درس الف با تدریس نماید از علم او فایده نخواهید برد و الا او کار خودش را کرد و پیش از این را از

نخواستند اند و این معلم طبیعی امروز درجه علم خیلی عالی است ولی بپرد امروزه شاگردان میخواهند و در اینجا هستند اشخاصی که علوم طبیعی را تحصیل کرده اند برای تدریس امروزه بد نیستند و بعد یک اندازه که شاگردان تحصیل کردند برای تحصیل مرتبه عالی ضرور ندارد حاضر شوند در مجال وجود این شخص هم لازم است اما معلم فیزیک و شیمی آنها خیلی لازم است ولی اسبابی که برای این کار لازم است امروزه کلاً فراهم نیست و ما معلم معدن شناسی ما هیچ فایده از وجود او نبرده ایم و بنده لازم نیاید اند دوازده هزار فرانک بیک نفر معلم بدهیم و از وجود او هیچ فایده نبریم اگر چه او عالم است لکن ما از وجود او فایده و بهره نبرده ایم و چون از مقدمات این علم را تدریس مینمایند هستند اشخاصی که مواجب خیلی کم این مقدمات را تدریس نمایند و دیگر اینکه باید این مسئله در حضور وزیر علوم یا معاون ایشان مطرح شود که بهیچین در این مدت سه سال این شاگردان بجه اندازه تحصیل کرده اند و باید آنرا معلوم کرد آنوقت مذاکره نمود و قلاً بنده مذاکره زیاد از این را زیادی میدانم و دیگر اینکه در مسائلی که مطرح میشود خوب است اول مجلس آمده است از آن بکمیسیون رجوع نماید و بهیشت رئیس هم اعلام نماید که رجوع بکمیسیون شده است و بکمیسیون بر میگردد تا اینکه اذهان و کلا مسبق باشد و حالا از این مسئله بچوچه اذهان و کلا مسبق نیست

حسام الاسلام - بنده عرض میکنم همان طور که معلم در مملکت لازم است همان اندازه ما منتش لازم داریم و اگر مادر وزارت معارف مفتش داشتیم این مراتب را میدانستیم و اگر معلم خوب رفتار